

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра практики англійської мови

АЛЛА ФРІДРІХ

***АНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ
ПРО ЛЮДЕЙ І ОСОБЛИВОСТІ ЇХ
ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ***

Рівне-2008

**АНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ПРО ЛЮДЕЙ І
ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ:**

Навчально-методичний посібник / Уклад. А.В. Фрідріх. – Рівне:
РДГУ, 2008. – 94 с.

Укладач:

Фрідріх А.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри практики англійської мови
РДГУ

Рецензенти:

Попова Д.А.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов Міжнародного
економіко-гуманітарного університету
імені Степана Дем'янчука;

Гронь Л.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри практики англійської мови
РДГУ

Відповідальний за випуск:

Михальчук Н.О.

кандидат психологічних наук, завідувач
кафедри практики англійської мови
РДГУ

Затверджено на засіданні кафедри практики англійської мови
(протокол № 2 від 3 жовтня 2008 р.)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою РДГУ
(протокол № 2 від 12 листопада 2008 р.)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

З М І С Т

<i>Вступ</i>	5
1. Основні положення теорії фразеології	8
Фразеологія як наука	8
Фразеологічна одиниця як об'єкт вивчення фразеології	14
Семантика фразеологічних одиниць	16
2. Класифікація англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості	21
Проблема класифікації англійських фразеологізмів про людину	21
Фразеологічні одиниці, до складу яких входить назва частини людського тіла	22
Фразеологічні одиниці, що відображають людські відносини та кохання	36
Фразеологічні одиниці на позначення рис характеру людини	39
3. Особливості перекладу англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості	45
Взаємодія фразеологічних систем англійської і української мов у процесі перекладу	45
Денотативна семантика фразеологізмів при перекладі	45
Англійські фразеологічні одиниці у тексті художнього перекладу і збереження національного колориту першотвору	51

Переклад англійських фразеологізмів на позначення негативних рис людської особистості	56
Переклад англійських фразеологізмів на позначення позитивних рис людської особистості	60
<i>Висновки</i>	66
<i>Бібліографія</i>	69
<i>Додатки</i>	73

ВСТУП

Англійська мова має тисячолітню історію. За цей час в ній сформувалася велика кількість влучних виразів, які дуже швидко увійшли в повсякденний вжиток. Саме так виник особливий шар мови – фразеологія.

Вивчення англійської мови сьогодні широко розповсюджене не тільки у всьому світі, а й в нашій країні. Однак, володіння мовою неможливе без розуміння її фразеології. Знання сталих висловлювань значно полегшує міжкультурне спілкування, читання публіцистичної та художньої літератури в оригіналі, робить мовлення більш ідіоматичним та естетичним.

Світ фразеології сучасної англійської мови надзвичайно великий і різноманітний, і кожен аспект його дослідження заслуговує уваги. В нашій роботі ми торкнемося питання визначення статусу фразеології як науки, дізнаємося хто є її основоположником та розкриємо велику кількість проблем з теорії даної науки.

Слід зазначити, що фразеологія як наука виникла лише на початку ХХ століття. На сьогоднішній день нез'ясованими залишаються багато питань. До таких належать невизначеність терміну фразеологічної одиниці та предмету фразеології. Нез'ясованою залишається теорія еквівалентності, проблема слівності компонентів та етимології фразеологічних одиниць. Науковий пошук у цих напрямках продовжується.

Досить плідними є дослідження вітчизняних (українських та російських) мовознавців. Розробкою питань теорії фразеології займалися В.В.Виноградов, В.Г.Гак, Л.А.Булаховський, В.Л.Архангельський, В.М.Мокієнко, В.П.Жуков, О.М.Мелерович, Л.Г.Скрипник, М.Ф.Алефіренко; лінгвісти О.І.Смирницький, О.В.Кунін, Н.М.Амосова. Серед західних мовознавців слід відзначити Ш.Баллі та Л.П.Сміта. На жаль, на заході приділяється дуже мало уваги цій галузі мовознавства.

У різних за характером фразеологічних дослідженнях ми нерідко зустрічаємо зауваження про те, що одиниці фразеологічної системи в більшій мірі, ніж одиниці будь-якого іншого структурного рівня мови, наділені національним колоритом. Вони є носіями не тільки предметного значення, а й характерних рис етнокультурного обличчя народу.

Актуальність вивчення того, як мовні знаки відображають національно-культурні та пов'язані з ними логіко-поняттєві особливості матеріального й духовного життя народу, використовуючи засоби порівняльного аналізу, зумовлена, перш за все, зростаючою потребою міжкультурної комунікації. Аналіз фразеологічних систем матиме своїм безпосереднім наслідком також удосконалення перекладу художніх текстів у ключі підвищення доступності для сприйняття.

Виявлення будь-якої специфіки, а національної зокрема, навряд чи можливе без порівняння. Найвизрадіше іншомовна специфіка постає на тлі рідної для спостерігача фразеології. У нашому випадку це фразеологія сучасної української мови.

Для даного дослідження найбільший інтерес становить аналіз фразеологізмів англійської мови на позначення характеристик людської особистості, як з точки зору їх лінгвокраїнознавчого аспекту та щодо можливостей перекладу англійських фразеологізмів українською мовою.

У роботі, присвяченій розгляду англійського фразеологічного фонду, немає змоги і недоцільно проводити щоразу пряме зіставлення з явищами української мови, оскільки весь аналізований матеріал сприймається ніби „через призму рідної фразеології”, цим же зумовлені до значної міри пошуки елементів національної своєрідності.

Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого вимагає свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, порівняльної типології, а також історії, філософії, логіки і країнознавства.

Об’єктом даного дослідження є система фразеологізмів англійської мови на позначення характеристик людської особистості.

Предметом дослідження є сучасні англійські фразеологізми, відібрані з лексикографічних джерел і художньої літератури та їх українські еквіваленти.

Мета дослідження – зібрати і узагальнити сучасні англійські фразеологічні одиниці, які вживаються для опису людини; проаналізувати способи їх перекладу українською мовою.

Для досягнення цієї мети було виконано такі **завдання**:

- визначити статус фразеології як науки;
- дати визначення фразеологічній одиниці як об’єкту вивчення фразеології;
- дослідити семантику фразеологічних одиниць;
- проаналізувати проблему узагальнення англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості та зробити спробу їх класифікації;
- розглянути можливі методи перекладу фразеологізмів та проблеми пов’язані з процесом перекладу, а також застосувати дані методи перекладу до відібраних фразеологізмів сучасної англійської мови.

Теоретичною основою дослідження є праці загального характеру з англійської фразеології О.В.Куніна, Н.Н.Амосової, А.І.Смирницького та Л.Сміта, у яких автори торкаються проблем походження та класифікації фразеологічних одиниць. Розробкою теоретичних питань обсягу, плану змісту та плану вираження фразеології, фразеологічної системи,

стилістики фразеологічних одиниць, лінгвокраїнознавчого фону фразеології займалися Б.М.Ажнюк, Н.М.Амосова, О.С.Ахманова, С.А.Григор'єва, Є.М.Мечникова, І.І.Чернишова, Г.П.Їжакевич, А.В.Кунін, Я.Л.Баран, та ін. Їх внесок у становлення даної галузі мовознавства є загальноновизнаним.

Теоретичними щодо перекладу, зокрема в галузі фразеології, є розглянуті нами праці Р.П.Зорівчак „Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою)” [18], В.І.Комісарова „Лінгвістика переклада” [22].

Джерельна база дослідження складається з різноманітних за характером, походженням, формою та змістом опублікованих матеріалів до таких тем як фразеологія, лінгвокраїнознавство та перекладознавство.

Серед використаних матеріалів широко представлені збірники наукових праць з питань мовознавства, лінгвістики, фразеології, теорії перекладу авторів, зазначених вище.

Для відбору фразеологічного матеріалу було використано перекладні фразеологічні словники Л. Сміта, Лонгман, В.Скіт, Коллінз, К.Т. Баранцева, А.С.Хорнбі та О.В.Куніна. При безпосередній роботі з фразеологізмами застосовувались також тлумачні, перекладні та енциклопедичні словники. Джерелом фактичного матеріалу, окрім словників та довідників, послужили уривки текстів творів англійської художньої прози XIX – XX ст. і їх переклади українською мовою.

Теоретичне значення дослідження полягає у дослідженні теоретичних поглядів вітчизняних та зарубіжних мовознавців на проблему визначення поняття фразеологічної одиниці, в спробі узагальнити інформацію про сучасні англійські фразеологічні одиниці на позначення „характеристика людини”, класифікувати та визначити особливості їх перекладу на українську мову. Ми маємо надію, що отримані результати будуть суттєвим внеском у вивчення лінгвістичних наук і фразеології зокрема.

Практичне значення роботи – це можливість використовувати зібрані дані в процесі навчання англійської мови у ВНЗ: для вивчення розмовної англійської на практичних заняттях, лекціях з англійської лексикології чи фразеології, теорії та практики перекладу.

Методичний посібник складається із вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії та додатків.

Додатки містять схематичне зображення визначеної та обґрунтованої класифікації, комплекс вправ та навчальних карток, які можуть бути використані під час практичних занять з вивчення англійської мови.

1. Основні положення теорії фразеології

Фразеологія як наука

Вивчення фразеологізмів як мовних одиниць є прерогативою фразеології, статус якої як науки далекий від однозначного вирішення. Як правило, фразеологічний рівень розглядається в мові як проміжний. Він знаходиться на стику лексико-семантичного і синтаксичного рівнів. Невизначеність статусу фразеології пов'язана з відкритим питанням еквівалентності фразеологічної одиниці слову, невизначеності самого терміну, предмета даної науки та деякими іншими. До вчених, які не виділяють фразеологію як окрему самостійну дисципліну, належать В.В.Виноградов, О.І.Смирницький, Л.А.Булаховський, Ш.Баллі. Деякі інші мовознавці роблять спробу виділити фразеологію в окремий ієрархічний рівень мови. До них належать О.В.Кунін, М.Ф.Алефіренко, В.Л.Архангельський та інші.

Ми дотримуємось останньої точки зору. Як зазначає відомий дослідник лінгвістичних наук М.Ф.Алефіренко, фразеологізми, „з одного боку, характеризуються всіма основними властивостями, притаманними одиницям мови, а з другого, – відрізняються від інших мовних одиниць тільки їм властивими ознаками” [2; 46]. На його думку, об'єднувати лексеми і фраземи в один мовний рівень не можна з декількох міркувань: „тому що синтагматичні зв'язки фразем і лексем мають не мовний, а мовленнєвий характер, і по-друге, тому що фраземи можуть вступати в синтагматичні відношення з синтаксичними одиницями, і тоді слід було б виділяти й неіснуючий синтаксично-фразеологічний рівень” [2; 48].

Спірним залишається питання про те, коли зародилась фразеологія. Одні схильні вважати основоположником даної науки швейцарського лінгвіста французького походження Ш.Баллі. Відомо, що в своїх роботах з французької стилістики певне місце він відвів опису сполучень слів. Фразеологію ж розглядав як розділ лексикології, бо фразеологічні одиниці еквівалентні слову. На думку інших, наука про фразеологізми зародилася тоді, коли В.В.Виноградов дав визначення основних понять, обсягу і завдань фразеології.

Як зазначалося вище, не існує єдиного тлумачення термінів „фразеологія” та „фразеологізм”. А ті, що існують, можуть суперечити одне одному.

Більшість мовознавців дотримується широкого визначення терміну „фразеологія” (гр. *phrasis* – „вираз, зворот”, *logos* – „слово, вчення”): це 1) сукупність фразеологізмів певної мови; 2) розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови [25; 148].

Більш вузьке тлумачення терміну зустрічаємо у О.В.Куніна: „фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці, тобто про стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють” [28; 5].

„Оксфордський словник” подає зовсім узагальнене значення: „фразеологія – вибір слів, формулювання” [56; 639]. У „Вебстерському словнику” даний термін пояснюється як “спосіб вживання та систематизація слів” [60; 753]. У вітчизняних тлумачних словниках знаходимо тлумачення фразеології як „розділу мовознавства, що вивчає усталені звороти мови, фразеологізми” [32; 701].

Завданням фразеології, як лінгвістичної дисципліни, є всебічне вивчення фразеологічного фонду тієї чи іншої мови. Важливими аспектами дослідження цієї науки є: стійкість фразеологічних одиниць, системність фразеології і семантична структура фразеологічних одиниць, їх походження та основні функції. Особливо складною галуззю фразеології є переклад фразеологічних одиниць, що вимагає чималого досвіду в сфері дослідження цієї дисципліни.

Фразеологія розробляє принципи виділення фразеологічних одиниць, методи їх вивчення, класифікації та фразеографії – описання в словниках. Фразеологія користується різними методами дослідження, наприклад, компонентним аналізом значення. На базі методів, що існують в мовознавстві, дослідження розробляються „власне прийоми фразеологізмів аналізу і опису” [23; 49]:

➤ метод ідентифікації – встановлення тотожності слів і синтаксичних конструкцій, що створюють фразеологізми, з їх вільними аналогами;

➤ метод аплікації, що є різновидом методу ідентифікації, метод обмежений у виборі змінних, встановлює відмінні структурно-семантичні організації фразеологізму від поєднань, які утворюються відповідно до регулярних закономірностей вибору і комбінації. Фразеологія пропонує різні типи класифікацій фразеологічного складу мови, залежно від властивостей фразеологізмів і методів їх дослідження.

Предметом історії фразеології є вивчення первинних, початкових форм і значень фразеологізмів, визначення їх джерел за всіма доступними пам’ятками, виявлення сфер їх вживання в різні епохи існування мови, а також встановлення об’єму складу фразеологізму і його системної впорядкованості в ту або іншу історичну епоху розвитку мови.

На жаль, в англійській і американській лінгвістичній літературі мало робіт, які спеціально присвячені теорії фразеології, але і в наявних найзначніших роботах (А.Маккея [55], У.Вейнрейха [61],

Л.П.Сміта [38]) не ставляться такі фундаментальні питання, як науково обґрунтовані критерії виділення фразеологізмів, системність фразеології, варіативність фразеологізму, фразеосвіта, методи вивчення фразеології і ін.

Також не ставиться англійськими та американськими ученими питання про фразеологію як про лінгвістичну науку. Цим і пояснюється відсутність в англійській мові назви для даної дисципліни.

О.В.Кунін також звертає увагу на те, що в англо-американській лінгвістичній літературі фразеології присвячена невелика кількість досліджень. Однак в них немає ґрунтовного розгляду основних питань фразеології [28; 8]. Таким чином, в нашому дослідженні ми спираємось переважно на праці вітчизняних дослідників. Існування великої кількості робіт, присвячених фразеології саме в нашій країні, значно полегшує здійснення пошуку в межах обраної теми.

Спільності у поглядах на предмет і завдання фразеології також не існує. Однак найбільш загальні риси дослідження фразеологічних одиниць знаходять відображення в усіх працях з фразеології. Цими загальними рисами є: фразеологія як факт мовної системи; внутрішні механізми з'єднання компонентів, система обмеження сполучуваності і відбору одиниць; характеристика складу зворотів; необхідність фіксації конкретного матеріалу дослідження.

Досі увагу дослідників привертало вивчення фразеології окремих мов. Нагромаджений багатий фактичний матеріал сьогодні дає змогу зробити узагальнення, зокрема щодо предмету фразеології. Існує три підходи до розуміння даної проблеми, а саме:

1. вузьке розуміння обсягу фразеології, відповідно до якого фразеологія розглядає лише ті фразеологічні одиниці, які у номінативній функції рівнозначні слову;

2. широке розуміння обсягу фразеології, згідно з яким дана наука повинна вивчати не лише фразеологізми-словосполучення, але й фразеологізми-речення, усі стійкі сполуки, в тому числі прислів'я, крилаті вислови та афоризми;

3. фразеологія розглядається як наука про сполучні можливості слів перш за все у вільних сполуках слів, стійкі ж словосполучення розглядаються як один із підвидів сполучення слів. Отже, розглянемо кожен із пунктів детальніше.

Слід зазначити, що представники вузького розуміння обсягу фразеології (О.І.Смирницький, Н.М.Амосова, Х.Касарес та ін.) об'єктом дослідження вважають лише ті звороти, які виконують у мові функцію номінації (у семантичному відношенні вони рівнозначні слову). Такі звороти є носіями лексичного значення як знаки мовної системи.

Стійкі сполуки слів, які виконують у мовленні функцію комунікації (наприклад, прислів'я та приказки), виносяться прихильниками вузького розуміння обсягу фразеології за межі фразеологічного фонду. Зокрема, Х.Касарес пише: „...прислів'я не є лексичним фактом, що зводиться до єдиного концептуального еквівалента..., воно не є також сполученням слів, що одержують особливе значення при злитті у єдине понятійне ціле”. І далі: „... приказки... складають закінчене речення..., у якому сполучаються щонайменше два поняття і в якому слова зберігають своє звичайне значення, пряме або переносне, і не деформуються при цьому семантично в процесі утворення нової неподільної лексичної єдності” [20; 213].

Думку Х.Касареса поділяє Н.М.Амосова. Вона називає прислів'я та приказки „притчами-мініатюрами”, особливостями яких є їх функціонування в синтаксично замкнутому вигляді; вони виконують функцію комунікації, а не номінації, цілісне значення їм не властиве, в систему мови вони не входять. Це автономні самовичерпні і за структурою, і за змістом речення [4; 143-145].

Предикативна структура звороту сама по собі не є показником того, що дана сполука слів виходить за межі фразеології. Н.М.Амосова визнає фразеологічні одиниці предикативної структури. Вона ділить їх на два підтипи: частково предикативні і цільнопредикативні.

До частково предикативних фразеологізмів дослідниця зараховує звороти, які містять граматично ведучий член (антецедент) і залежну рід нього предикативну одиницю, наприклад: *to fiddle while Rome is burning* – тішитися, коли навколо біда; *to pay the piper while others call the tune* – давати пожитися іншим без користі для себе.

До цільнопредикативних Н.М.Амосова відносить:

➤ звороти, що мають структуру обставинних речень із сполучником підрядності: *before you (one) can say Jack Robinson* – блискавично, і ахнути не встигнеш; *as the crow flies* – навпростець;

➤ фразеологізми, що виконують функцію вставних речень: *as fare as that goes* – якщо вже говорити про це, щодо цього;

➤ фразеологізми, оформлені як частині складного речення, що мають відкриту структуру (доповнюються підпорядкованою предикативною одиницею): *God knows (how, where etc.)* – невідомо; *it goes without sayings (that)* – певна річ, звичайно.

Цільнопредикативні фразеологізми мають постійний склад компонентів і цілісне значення і виступають у мовленні як готові одиниці [4; 136-142]. Щодо вигукових зворотні типу *pull devil! pull baker!* – ану валай! ану, хто кого!; *Save the mark!* – та що ви!; *Hang it all!* – до дідька!,

то вони мають цілісне значення, виконують функцію одиниць мови і використовуються як готовий будівельний матеріал. На цій підставі Н.Н.Амосова відносить їх до фразеологічного фонду [4; 142, 143].

Представники теорії вузького розуміння обсягу фразеології головну увагу приділяють відмінностям між зворотами типу речень і типу словосполучень і вказують на неможливість об'єднати їх в одній групі лексики, оскільки в такому разі неминуче змішуватимуться план мови і план мовлення.

Більш поширеною точкою зору на обсяг фразеології є розглядання її у широкому розумінні цього слова. Одна група вчених вважає, що фразеологія повинна вивчати не лише фразеологізми-словосполучення, але й фразеологізми-речення. У фразеологічний фонд повинні входити всі стійкі сполуки слів, у тому числі прислів'я, приказки, крилаті слова та афоризми. Ця точка зору стала, по суті, класичною, її поділяє більшість дослідників-фразеологів та ін.

Прихильники цієї точки зору намагаються показати спільність ознак між усіма стійкими сполуками слів, які вони залучають до фразеології. Найчастіше такими ознаками називають: відтворюваність у готовому вигляді; стійкість структури та лексичного складу; цілісність значення фразеологізмів.

Відомий мовознавець О.В.Кунін у своїй монографії „Английская фразеология” критерієм залучення того чи іншого словосполучення (особливо предикативного) визначає наявність коефіцієнта фразеологічної стійкості не нижче мінімальної. Він пише: „...будь-яке речення, що відповідає цьому критерію, є з нашої точки зору фразеологічною одиницею, незалежно від функції, яку воно виконує в реченні, і здатності до самостійного вживання” [26; 205].

Щодо критеріїв номінації та комунікації для залучення одиниць до фразеології, то О.В.Кунін називає їх нерелевантними, оскільки вони призводять до парадоксального положення. В англійській мові є фразеологічні одиниці, які можуть вживатися у активному і пасивному станах. В залежності від стану вони виконують функцію то номінації, то комунікації, наприклад: *cross (pass) the Rubicon – the Rubicon is crossed; shed crocodile tears – crocodile tears are shed*. Отже, одна і та ж одиниця у активному стані є фразеологізмом, а у пасивному є нефразеологізмом [26; 178].

О.В.Кунін виступає і проти передачі прислів'їв та приказок повністю у відання фольклористів. Фольклористика цікавиться прислів'ями та приказками як продуктом народної творчості, що характеризує народну мудрість, звичаї і т.д., а фразеологія вивчає своєрідність їх структурних особливостей і семантики. Цікавлять

прислів'я та приказки фразеологів і як джерело фразеологічної деривації.

Однак не всі прислів'я О.В.Кунін залучає до фразеології. За її межами він залишає ті, у яких немає переосмислення компонентів, наприклад: *all is well that ends well; live and learn* [42; 241, 242]. На думку І.І.Чернишової, залучення зворотів, співвідносних з реченнями, до фразеології визначається функціональним критерієм. Оскільки основне функціональне призначення фразеологізмів – це підсилення висловлюваного, оцінка певного явища і т.п., то немає принципової різниці в тому, реалізується ця функція через словосполучення, сполучення слів чи через речення [42; 148].

Згідно з іншим варіантом, фразеологія (у широкому розумінні слова) повинна вивчати усі стійкі сполуки слів, у тому числі цитати з художніх творів, лозунги і навіть окремі метафорично вжиті слова (наприклад, заєць у значенні пасажира без квитка). Так, до фразеологічних засобів мови належать, не лише ідіоми, але й прислів'я і приказки, афоризми, крилаті рядки віршів, стійкі формули і звороти науково-термінологічного характеру, деякі канцелярські штампи, виробничо-технічні вирази і т.д. Усім цим матеріалом користується письменник, оскільки ці стійкі вирази входять в систему мови, надають їй своєрідного лінгвокраїнознавчого колориту і специфіки.

Подібної думки про обсяг фразеології дотримується і відомий лінгвіст Г.П.Їжакевич. Фразеологічними одиницями вона називає таке: атомна зброя, атомна енергія; сільське господарство; За честь, свободу і незалежність Батьківщини!; Смерть німецьким загарбникам; фашистські банди; фашистські головорізи; фашистські орди; месники українського народу; рівність і дружба народів; „Ми за мир у всьому світі між народами всіма” (П.Тичина); „Ой застогнав сивий пугач в степу на могилі” (Т.Г.Шевченко) і т.д. [19; 156-208].

З теоретичної точки зору широке розуміння фразеології має і свої переваги (розглядаються стійкі сполуки слів нефразеологічного типу), і недоліки (важко визначити межу між фразеологізмами і вільними сполуками слів).

Третя точка зору на обсяг фразеології полягає в тому, що фразеологія розглядається як наука про сполучуваність лексичних одиниць взагалі. Інакше кажучи, фразеологія виділяється в науку про сполучувальні можливості слів перш за все у вільних сполуках слів, стійкі ж словосполучення розглядаються як один із підвидів сполучення слів.

Такий напрямок має стаття О.С.Ахманової, Е.М.Мечнікової та С.А.Григор'євої „До питання про фразеологічну сполучуваність слів і шляхи її вивчення” [8]. Вони пишуть: „...фразеологія взагалі і

фразеологічне сполучення зокрема, будуть розглянуті у плані вивчення проблеми лексичної або лексико-фразеологічної сполучуваності слів”. І далі: „Зовсім інша справа з фразеологією як ученням взагалі про лексико-фразеологічну сполучуваність або „валентність” слів мови” [8; 94, 95].

Першочергового значення автори надають вивченню валентності, сполучувальним можливостям слова, оскільки ця область лінгвістичного знання або, згідно з термінологією авторів, фразеологія як наука про лексико-фразеологічну сполучуваність слів майже не досліджена. А нагальною потребою для розвитку теорії, і ще більше для практики вивчення мови, є створення словників фразеологічної сполучуваності. Від тлумачних словників вони відрізняються тим, що здатність того чи іншого слова сполучатися з деякими даними, а не іншими словами, не збігається із специфікою його різних значень внутрішніх семантичних властивостей. Інакше кажучи, валентність слова не збігається з його полісемією. Наприклад: слово *sharp* „притягується” словами *man, fellow, child, lawyer*, але відштовхується такими словами того ж ряду, як *professor, musician* і т.п. [8; 97].

Близькою до цього розуміння фразеології як науки є концепція М.М.Копиленка. Він вважає, що обмеження обсягу фразеології вузьким колом сполук лексем, визначених за допомогою того чи іншого критерію, штучно розірве єдиний об’єкт вивчення – сполучення лексем. Наприклад, словосполука чорна кішка характеризується такими значеннями: домашня тварина відомого кольору; тварина, що викликає забобонний страх; сварка, розрив дружніх відносин. Якщо ж об’єктом фразеології стане лише одне із значень, то два інших штучно випадуть з поля зору дослідника. І далі автор зазначає: „В межах же однієї науки – фразеології – буде забезпечено єдність підходу до сполучуваності лексем і семем і єдність їх аналізу – від ефемерних, що руйнуються зразу ж після виникнення сполук, до лексично неподільних і семантично неподільних лексем” [23; 36-39].

Отже, ми розглянули кілька точок зору на фразеологію як науку. Було виявлено, що саме російські лінгвісти вважають її самостійною, в той час, як закордоном фразеологія – це лише галузь лінгвістики.

Фразеологічна одиниця як об’єкт вивчення фразеології

Виділення з мовного потоку стійких сполук слів, які відрізняються за своїм характером від вільних комбінацій синтаксичного плану, і залучення їх до одиниць мови як системи, викликало необхідність точного термінологічного позначення цих одиниць. Із великої кількості термінів, що пропонувалися у свій час різними вченими найбільшого поширення набули такі: фразеологічна

одиниця, фразеологічний вираз, фразеологічний зворот, стійка сполука слів, стійке словосполучення, фразеологізм, ідіома.

Дана робота оперує усіма вище перерахованими термінами, які по суті є ідентичними, оскільки використовуються на позначення одного і того ж явища.

Фразеологізм як одиниця мовної системи – складне і багатогранне явище. Гостра полеміка ведеться навколо таких питань, як стійкість фразеологічних одиниць, співвідношення фразеологічної одиниці і слова, значення фразеологічної одиниці, методи дослідження та вивчення фразеологічних одиниць і т.п. Перш за все спробуємо визначити сам предмет спостереження.

Одним із універсальних засобів мов є вільний вибір і сполучуваність лексичних одиниць. Із обмеженого набору одиниць мовної системи можна побудувати в принципі необмежену кількість їх комбінацій. Зв'язок слів у вільних словосполученнях підлягає певним правилам на лексичному, семантичному та граматичному рівнях.

Поруч з вільними сполуками слів у мові людини існує багато зворотів, компоненти яких фіксовані, а відношення між ними закріплені. Такі звороти одержали назву стійких сполук слів. Вони характеризуються відтворенням певного лексичного складу, обмеженого у виборі.

Межу стійких сполук слів утворюють, з одного боку, сполуки, компоненти яких є елементами словотворчих моделей, а з другого – сполуки, що є готовими до вжитку формулами. Такі звороти-формули не підлягають трансформації. Не множна, наприклад, сполуку „*дихати на ладан*” трансформувати в словесну комбінацію „*ладан, на який дихає...*” Стійкі сполуки слів характеризуються різноманітністю граматичної структури, ступенем внутрішніх зв'язків між компонентами, цілісністю значення, семантичними змінами, образністю, експресивністю і т.д. Які із названих сполук слів становлять предмет фразеології, залежить від методу дослідження та критеріїв визначення фразеологічних одиниць.

Не можна залишити поза увагою сам термін „фразеологізм”, оскільки він, по-перше, є предметом фразеології як науки, а, по-друге, – об'єктом нашого дослідження. Різні лінгвісти вживають різноманітні терміни (фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразема, ідіома, фразеологічний зворот, стійке словосполучення та ін.) для позначення одного і того ж поняття.

Як правило, поняття „фразеологічна одиниця” та „фразеологізм” ототожнюються. Інші терміни можуть різнитися (як правило, це залежить від різниці у класифікаціях фразеологічних одиниць). У

межах стійких зворотів О.І.Смирницький, наприклад, розрізняє фразеологічні одиниці (стилістично нейтральні звороти, які позбавлені метафоричності або ж втратили її) та ідіоми (які базуються на переносі значення, на метафорі) [37]. Н.М.Амосова виділяє фраземи та ідіоми. Ідіоми, на її думку, характеризуються цілісним значенням, які на відміну від фразем, є одиницями постійного контексту [4].

Тлумачення ідіоми В.В.Виноградовим дуже близьке до вищезазначеного. Він стверджує, що ідіоми, або фразеологічні зрощення, характеризуються семантичною неподільністю, абсолютною непохідністю значення цілого з компонентів [12; 124].

В англо-американській лінгвістиці термін “фразеологізм” не вживається взагалі. Англійський фразеолог Л.П.Сміт використовує слово *idiom*, яке вживає в його вузькому значенні, „для визначення таких особливостей мови..., які є мовленнєвими аномаліями, що порушують або правила граматики, або закони логіки” [38; 10].

„Оксфордський словник” подає тлумачення терміну *idiom* наступним чином: сукупність послідовно зв’язаних слів, які необхідно завчити як єдність, загальне значення якої важко або неможливо зрозуміти, виходячи зі змісту кожного слова [56; 156]. У „Вебстерському словнику” дана лексема також багатозначна:

idiom – мова народу, країни, класу, спільноти чи рідше – особистості; структура звичайних моделей виразів мови; конструкція, вираз тощо, що має значення, відмінне від буквального, або що не відповідає звичайним моделям мови; характерне авторське вживання [60; 481].

Слід зауважити, що М.Ф.Алефіренко надає перевагу поняттю „фразема” [2]. В.М.Мокієнко під фразеологічною одиницею розуміє „відносно стійке, відтворюване, експресивне сполучення лексем, яке має цілісне значення” [31; 5].

У даному дослідженні ми будемо вживати терміни фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразема, фразеологічний зворот як синоніми, маючи на увазі „лексико-граматичну єдність двох і більше нарізнооформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, які, маючи цілісне значення, відтворюються у мові за традицією, автоматично”.

Семантика фразеологічних одиниць

Особливий акцент слід зробити на тлумаченні фразеологічного значення. Беззаперечним є той факт, що це явище досить складне, воно „обумовлено специфічним відношенням до означуваних предметів чи явищ дійсності, характером внутрішньої образної основи, надслівністю,

залежністю між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і повністю чи частково переосмисленим їх значенням” [16; 18].

Деякі автори схильні приписувати фразеологізму лексичне значення або ж розглядати фразеологічне значення на рівні слова. Як зазначає В.П.Жуков, „фразеологічна одиниця і слово можуть бути близькими семантично, тобто виражати спільне поняття”, однак така спільність є відносною. Фразеологізм і слово якісно відрізняються. Ця відмінність закладена в їх різній природній основі. „Значення фразеологізму може співвідноситися із значенням слова, що виключає їх тотожність” [16; 44].

Тут ми безпосередньо стикаємось із теорією еквівалентності. В сучасному мовознавстві існують різні точки зору щодо самої постановки цього питання. Одні вважають фразеологічні одиниці еквівалентами слів, інші вказують на їх співвідносність із словом, заміну теорії еквівалентності на теорію співвіднесеної поєднання фразеологізму із словом.

Теорія еквівалентності фразеологічної одиниці слову бере свої витоки з концепції ідентифікації експресивних фактів, розробленої лінгвістом Ш.Баллі, який вказував, що найзагальнішою ознакою фразеологічного звороту, яка замінює собою всі останні, є можливість або неможливість підставити замість даного поєднання одне просте слово. Таке слово Ш.Баллі називав „словом-ідентифікатором” [9; 60]. Наявність подібного синоніма Баллі розглядає як внутрішню ознаку цілісності фразеологізмів.

З цією концепцією більшість вітчизняних лінгвістів (Н.Н.Амосова, Н.М.Бабкін, В.П.Жуков, А.В.Кунін, А.І.Смирницький, Н.М.Шанський і ін.) не погодилися. „Семантична цілісність фразеологізму не може бути встановлена таким шляхом”, – писав В.П.Жуков в своїй роботі з фразеології [16; 83], „оскільки і змінні поєднання слів можуть мати слова-синоніми”. Наприклад, *look fixedly – to stare; sufferings of mind or body-pain* та ін. Дійсно, фразеологізми багато в чому подібні до слова, проте знак рівності між значенням одиниць фразеологізмів і значенням тих слів, з якими вони ідентифікуються, як правило, ставити не можна.

Істотним елементом семантики фразеологізму є оцінювання того поняття, що ним виражається особлива його модальність, тоді як для смислової структури слова елемент оцінки властивий менше. В більшості випадків фразеологізми і слова, що з ними співвідносяться, розрізняються стилістичним забарвленням і у відношенні до окремих слів одиниці фразеологізмів виступають в основному в ролі стилістичних, а не ідеографічних синонімів.

Слід також мати на увазі, що прислів'я і приказки, тобто фразеологізми із структурою пропозиції, можуть ідентифікуватися тільки за допомогою пропозицій, наприклад, *birds of a feather flock together – people who have the same interests, ideas, etc. are attracted to each other and stay close together; the blind leading the blind – a situation in which the person who is leading or advising others knows a little as they do* [53].

Семантичну цілісність фразеологічної одиниці може бути встановлено при зіставленні її значення із значенням її компонентів як окремих слів, а також виявленням особливостей її вживання в контексті.

У проблемі „фразеологізм і слово” наголошуються в основному два напрями: вузьке, лексикологічне розуміння фразеології як складовій частини лексикології, фразеологічна одиниця як еквівалент слову, і широке розуміння фразеології як самостійної лінгвістичної дисципліни.

Деякі прихильники теорії повної еквівалентності (Н.Н.Амосова, Н.М.Бабкін, А.І.Смирницький та ін.) розглядають фразеологізми як лексичні одиниці, які не потребують особливої, специфічної, властивою тільки ним класифікації, і які слід класифікувати так само, як класифікуються слова. А.І.Смирницький, наприклад, у зв'язку з цим включає фразеологію до складу лексикології [37]. Таким чином, зводиться нанівець вся специфіка фразеологізмів. Слово, як би воно не було складне за семантичною структурою, не відноситься до області фразеології, це об'єкт лексикографії і лексикології.

Слова і фразеологізми вносяться до мови в готовому вигляді. Цей факт наводиться як один з аргументів на користь теорії повної еквівалентності. Внесення до мови в готовому вигляді є хисткою основою еквівалентності фразеологізму слову, оскільки відтворення в готовому вигляді – характерна межа всіх одиниць мови, і, як писала в своїй роботі по фразеології Н.М.Амосова: „недоцільно розглядати їх як еквіваленти слів, важливо лише враховувати характерні риси відтворюваності в готовому вигляді, залежно від структурно-семантичних особливостей різних одиниць мови” [3; 15]. А в структурно-семантичному відношенні фразеологізм – нарізнооформленна одиниця мови, значно складніша, ніж слово, і це позначається на його актуалізації в письмовому або усному контексті.

Фразеологізм не тотожний слову і не еквівалентний йому повністю. „Він є лексичною одиницею складнішого типу, оскільки смислове значення, що представляється оборотом фразеологізму, виражається не одним словом, а поєднанням двох і більше слів” [3; 12]. Від слова

фразеологізм відрізняється своєю структурою: слово складається з морфем, а будь-який фразеологізм – це, в першу чергу поєднання слів, об'єднаних по законах граматики тієї або іншої мови (окреме оформлення фраземи і суцільне оформлення слова). Компоненти фразеологічної одиниці не вільні в своїх зв'язках, круг їх сполучуваності з іншими словами замкнутий. Фразеологізми характеризуються лексичною стійкістю, в основному зберігають постійний склад.

Вважається, що „еквівалентність фразеологічної одиниці слову можна визнати тільки в плані їх відношення до мовлення і мови: і фразеологізм і слово є одиницями мови, які використовуються як одиниці номінації” [3; 8].

Проблема одиниця „фразеологізм і слово” – це тісне і складне сплетення різних мовних зв'язків і відносин, і аспекти їх розгляду в даній роботі не є вичерпними і єдино можливими. В той же час розбіжності, які є в теоретичних і практичних питаннях фразеології, повинні усунутися розробкою загальних проблем, які пов'язують фразеологію з лексикологією. Як показує аналіз, проблема одиниця „фразеологізм і слово” належить до загальних проблем і є в даний час найбільш важливою і найменш розробленою, такою, що утрудняє теоретичне обґрунтування системи фразеологізму мови.

З одного боку, і слово, і фразеологічна одиниця є мовними знаками. Мовний знак, в свою чергу, пов'язує поняття і акустичний образ. Отже, змінюючи акустичний образ, мовний знак змінюється лише частково, адже поняття залишається незмінним. Російський лінгвіст В.В.Виноградов схиляється до думки, що слова та фразеологічні одиниці тотожні. Підтвердження цьому знаходимо у визначеннях типів фразеологічних одиниць: „основною ознакою фразеологічного зрощення є його семантична неподільність..., воно являє собою семантичну одиницю, однорідну зі словом” [12; 124].

Існує ще один аргумент на підтвердження теорії еквівалентності. Як слова, так і фразеологізми вносяться у мовлення в готовому вигляді. Але з іншого боку, ототожнюючи слово і фразеологізм, ми мимоволі відносимо останній до сфери лексикології. Але, як було з'ясовано вище, фразеологічні одиниці належать скоріше до суперсинтаксичного рівня. Це визначається специфічними властивостями їх семантики та її узагальнено-абстрагуючим характером. Значення фразем формується у процесі складного перегрупування денотативно-конотативних елементів у семантичній структурі слів-компонентів фразеологізму й остаточно завершується інтеграцією цих переосмислених лексичних значень із граматичними значеннями відповідних синтаксичних моделей.

Як доводить практика, багато фразеологічних одиниць не мають слів-ідентифікаторів, а можуть ідентифікуватися лише за допомогою змінних словосполучень. У той же самий час фразеологізми надають мовленню емоційного забарвлення. В.М.Мокієнко особливо акцентував увагу на експресивності, як характерній ознаці фразеологічної одиниці [31; 5]. Як правило, рідко знаходиться слово-еквівалент, яке б такою ж мірою передавало ту виразність, що притаманна фразеологізмам.

Говорячи про значення фразеологічної одиниці, не можна залишити поза увагою поняття внутрішньої та зовнішньої форми. Ці дві форми наявні і у фразеологізмові. Зовнішня – це окремих звук, а внутрішня – це і є значення. Зміст внутрішньої форми фразеологізму детальніше розкриває В.Л.Архангельський: вона „становить собою взаємодію семантики вільної сполуки із семантикою переосмисленого на її основі фразеологізму і зумовлюється семантичною структурою виразу вцілому” [7; 44]. О.В.Кунін пропонує таке визначення внутрішньої форми: „внутрішня форма – це мотивуюча образність мовної одиниці, яка базується на дериваційних зв'язках її значення зі значенням прототипа” [26; 149].

Таким чином ми схилиємось до думки, що термін „співвіднесеність фразеологізму і слова”, запропонований О.В.Куніним [28; 56], якнайкраще передає специфіку фразеологічних зворотів.

Отже, кожна точка зору на обсяг фразеології тією чи іншою мірою допомагає вирішенню проблеми і може бути представлена як питання більш загального або більш часткового порядку. Фразеологія як наука розвивається, дискусії продовжуються. На сьогоднішній день, як показує аналіз літератури, найбільше прихильників має фразеологія в широкому розумінні у тому її варіанті, де у фонд фразеології входять стійкі звороти типу словосполучень і речень з частковим або повним переосмисленням значень компонентів.

Ми також дослідили, що до основних рис фразеологічних одиниць належать „відтворюваність у процесі спілкування, „надслівність” і цілісність значення”.

Слід зазначити, що серед розмаїття фразеологічних одиниць існують загальні фразеологізми та індивідуально-авторські. Якщо перші включені в словники, то другі, як правило, до словників не потрапляють. Деякі лінгвісти вважають за доцільне створити словники індивідуально-авторських вживань фразеологічних одиниць. Наше дослідження стосується не тільки оказіональних фразем, ми беремо до уваги лише загальномовні звороти.

Розтлумачуючи саме поняття „значення фразеологізму”, фразеолог бере до уваги різні аспекти плану змісту і плану функціонування фразеологізмів і слів. На відміну від значення слова, „фразеологічне значення – це інваріант інформації, яка виражається семантично ускладненими, нарізнооформленими одиницями мови, які не утворюються за породжуючими структурно-семантичними моделями змінних сполук слів” [28; 121].

2. Класифікація англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості

Проблема класифікації англійських фразеологізмів про людину

Розвиток і взаємодія літературної і розмовної народної мови накладає певний відбиток на лексичні одиниці, і тим більше на фразеологізми. Останні зберігають в мові частину народної мудрості. У них відбивається історія і світогляд народу, його традиції, звичаї, здоровий глузд і гумор.

У англійській мові живуть сотні і тисячі прислів'їв та приказок. Вони створювалися багатьма поколіннями людей, розвивалися і удосконалювалися впродовж сторіч. Дослідження показало, що прислів'я і афоризми є ефективними і образними засобами виразу світосприйняття носіїв англійської мов. Зокрема, вони наочно демонструють уявлення англійців про самих себе, своє життя, і людину загалом.

Як відомо, сталі вирази використовуються переважно в розмовній мові. Вони виступають як засіб спілкування в різних життєвих ситуаціях. Крім того, прислів'я та приказки найчастіше відображають характер тих самих людей. Ось чому в англійській мові існує величезна кількість фразеологічних одиниць на позначення „характеристика людини” і їх обов'язково потрібно класифікувати.

Проблема класифікації англійських фразеологічних одиниць, що описують людей, є дуже актуальною сьогодні. Це пояснюється тим, що сьогодні ми не маємо єдиної класифікації. Головною причиною є те, що англійська мова містить дуже багато стійких виразів, які стосуються людини, і групувати всіх їх дуже складно. Однак, слід назвати деякі спроби класифікувати ідіоми англійської мови.

Неможливо не згадати англійські фразеологізми, пов'язані з ***позитивними і негативними якостями (особливостями характеру)***.

Наприклад: *his fingers are all thumbs* (він недоладний) або *she has iron nerves* (вона має залізні нерви) [30; 37].

Дуже часто ідіоми можуть показати, **яке люди мають відношення до соціальних норм життя**. Наприклад: *I think Mary has a secret to hide* (Вона переховує щось від держави (США)).

Ідіоми, що описують **відчуття або настрої**, можуть також ділитися на три підгрупи. Ними є:

➤ **позитивні і негативні відчуття, настрої**. Наприклад: *to get on someone's nerves* (сердити), *to have a horror of* (викликати огиду), *to be as happy as the day is long* (бути надзвичайно задоволеним);

➤ **фізичні відчуття**. Наприклад: *to burst into tears* (плакати);

➤ **побоювання людей або переляк**. Наприклад: *She was scared stiff* (дуже перелякана).

Впродовж життя людина може зустрітися з фразеологізмами, **пов'язаними з проблемними ситуаціями**. Оскільки ми маємо багато проблем і труднощів в нашому житті, всі ці фразеологізми можна поділити на декілька підгруп. Наприклад:

➤ фразеологізми, пов'язані з **проблемами і труднощами**. Наприклад: *a hard luck* (невдача);

➤ фразеологізми, що мають відношення до **ситуацій співіснування**. Наприклад: *to get frustrated* (поразка);

➤ фразеологізми, що показують **зміни в ситуаціях**. Наприклад: For example: *to change one's mind* (змінити думку про щось);

➤ фразеологізми, **пов'язані з полегшенням ситуації**. Наприклад: *to do well* (відновлення стосунків), *to get off lightly* (втеча).

В англійській мові можна знайти фразеологізми, **пов'язані з похвалою і критикою**. Наприклад: *to go on at someone* (критикувати) [40; 45].

Отже, існує багато шляхів групування фразеологізмів, які описують людей. В наступному підрозділі ми дослідимо і узагальнимо ті фразеологізми, які містять в собі назви частин людського тіла.

Фразеологічні одиниці, до складу яких входить назва частини людського тіла

В англійській мові існує багато фразеологічних одиниць, до складу яких входить назва частин людського тіла. Всі ці фразеологічні одиниці мають різне значення, яке тільки інколи пов'язане з назвою тієї частини тіла, яку вони містять в своєму складі. Назви частин тіла згадуються англійцями в розмові не тільки при обговоренні самопочуття, але і для позначення абстрактних, нефізичних станів – настрою, особливостей характеру, міжособистісних відносин.

Американський лінгвіст Л.Сміт відносить такі сталі вирази до окремої групи ідіом [38; 118]. У нашій роботі ми намагалися виділити та узагальнити фразеологізми із назвами частин людського тіла в кілька груп, поданих нище. Всі приклади були взяті із фразеологічного словника Longman Dictionary of English Idioms [53].

1. Ідіому, що містять слово Heart

Без сумніву найважливішою частиною нашого тіла є серце. Люди у всьому світі захоплюються його силою, чуттєвістю і красою. Не дивно, що ми говоримо про нього увесь час, згадуємо в різних ситуаціях. Англіїці люблять вживати слово 'heart', маючи на увазі щось дуже чуттєве та важливе. Наведені приклади дають змогу зрозуміти, як саме це слово використовується англіїцями в повсякденній мові:

- **after one's own heart** – well-liked for agreeing with one's own feelings, interests and ideas

- **at heart** – in spite of, in reality

- **break one's heart** – make very sad or hopeless

- **change of heart** – a change in the way one feels about something

- **cross one's heart and hope to die** – say that what one has said is surely true (often used by children)

- **eat one's heart out** – grieve long and hopelessly for something, want something

- **from the bottom of one's heart** – with great feeling, sincerely

- **from the heart** – sincerely, honestly

- **get to the heart of (a matter)** – understand the most important thing about something

- **heart goes out to** – one feels very sorry for, one feels sympathy for

- **heart is in the right place** – kindhearted, sympathetic or well-meaning

- **heart of gold** – a kind, generous or forgiving nature

- **heart of stone** – a nature without pity

- **heart skips a beat** – be startled or excited from surprise, joy or fright

- **heart stands still** – be very frightened or worried

- **heart-to-heart** – speaking freely and seriously about something private

- **heavy heart** – a feeling of being weighed down with sorrow, unhappiness

- **lose heart** – feel discouraged because of failure, lose hope of success
- **open one's heart** – talk about one's feelings honestly, confide in someone
- **search one's heart/soul** – study one's reasons and acts, try to discover if one has been fair and honest
- **set/have one's heart set on** – want very much
- **take heart** – be encouraged, feel braver and want to try
- **wear one's heart on one's sleeve** – show one's feelings openly
- **with all one's heart** – with great feeling, sincerely

2. Ідіому, що містять слова *Head, Mind and Mouth*

Найбільша група сталих виразів в англійській мові пов'язана із словами 'head', 'mind' and 'mouth'. Важливість ідіом, до складу яких входять назви цих частин нашого тіла, пояснюється тим, що людина – істота розумна та освічена. Головне в нашому житті – спілкування. Тому ми говоримо про те, що думаємо і що помічаємо спершу, описуючи інших. На доказ ми наводимо такі фразеологічні одиниці:

- **absent-minded** – forgetful
- **armed to the teeth** – fully armed, having many weapons
- **at or on the tip of one's tongue** – at the point of being said, almost remembered
- **bad-mouth** – say bad things about someone
- **beat into one's head** – teach by telling again and again, drill
- **beat one's brains out** – tire oneself out by thinking too much
- **beat one's head against a wall** – struggle uselessly against something, not succeed after trying very hard
- **big head** – too high an opinion of one's own ability or importance, conceit
- **blow one's mind** – become wildly enthusiastic over something as if understanding it for the first time in an entirely new light
- **blue in the face** – very angry or upset, excited and very emotional
- **boggle the mind** – stop the normal thinking process by being fantastic or incredible, unbelievable
- **born with a silver spoon in one's mouth** – born to wealth and comfort, born rich
- **bonehead** – an unusually dense or stupid person

- **brain drain** – the loss of talented and educated people of one country to other countries where conditions are better
- **button one's lip** – stop talking, keep a secret, be quiet
- **by the skin of one's teeth** – by a narrow margin, barely
- **by the sweat of one's brow** – by hard work
- **by word of mouth** – orally, from person to person by the spoken word
- **cat get's one's tongue** – one is not willing to talk because of shyness
- **check by jowl** – side by side, close together
- **cross one's mind** – be a sudden or passing thought, come to one's mind
- **curl one's hair** – shock, frighten, horrify
- **foam at the mouth** – be very angry (like a mad dog)
- **get through one's head** – understand or believe
- **give someone a piece of one's mind** – scold angrily, say what one really thinks to someone
- **go to one's head** – make someone too proud, make a person think that he or she is too important
- **go to one's head** – make one dizzy
- **hair stands on end** – the hair of one's head rises because of fright
- **have rocks in one's head** – be stupid, not have good judgement
- **head above water** – out of difficulty, clear of trouble
- **head-hunting** – search for qualified individuals to fill certain positions
- **head-on** – with the head or front pointing at something, with the front facing something
- **head over heels** – upside down, head first
- **head shrinker** – psychiatrist
- **hide/bury one's head in the sand** – keep from seeing, knowing or understanding something dangerous or unpleasant, refuse to see or face something
- **hold one's tongue** – be silent, not talk
- **in one's face** – abruptly, unexpectedly
- **in one's hair** – bothering one, always annoying someone
- **keep a stiff upper lip** – be brave, face trouble bravely
- **keep one's chin up** – be brave, be determined, face trouble with courage
- **keep one's head** – stay calm when there is trouble or danger
- **keep one's mouth shut** – be or stay silent

- **leave a bad taste in one's mouth** – make a bad impression, make or feel disgusted
- **let one's hair down** – act freely and naturally, relax
- **lip service** – support for something shown by words but not by actions
- **long face** – a sad or disappointed look
- **lose face** – be embarrassed or ashamed by an error or failure, lose self-respect
- **loudmouth/bigmouth** – a noisy, boastful or foolish talker
- **make head or tail of something (usually negative)** – find meaning in , understand
- **make one's mouth water** – look or smell very good, make one want to eat or drink something one sees or smells
- **make up one's mind** – choose what to do, decide
- **melt in one's mouth** – be so tender as to seem to need no chewing, taste very good
- **off the top of one's head** – without thinking hard, quickly
- **on/upon one's head** – on one's self
- **out of one's hair** – get rid of a nuisance or annoyance
- **over one's head** – not understandable, beyond one's ability to understand
- **pick the brains of** – get ideas or information about something by asking an expert
- **put one's foot in one's mouth** – get into trouble by saying something embarrassing or rude
- **put our heads together** – confer, discuss, talk
- **put (something or someone) out of one's head/mind** – try to forget someone or something
- **put words into one's mouth** – say without proof that another person has certain feelings or opinions
- **rack one's brain** – try one's best to think, make a great mental effort
- **ram (something) down someone's throat** – force one to do or agree to something not wanted
- **save face** – save one's good reputation, popularity or dignity when something has happened to hurt him or her
- **say a mouthful** – say something of great importance or meaning, say more by a sentence than the words usually mean
- **sink (get) one's teeth into something** – have something real or solid to think about, struggle with

- **slap in the face** – insult
- **slip of the tongue** – the mistake of saying something one had not wanted or planned to say, an error of speech
- **split hairs** – find and argue about small and unimportant differences
- **swelled head** – a feeling that one is very important or more important than one really is
- **take it on the chin** – be badly beaten or hurt, get into trouble
- **take the words out of one's mouth** – say what another was just going to say, put another's thoughts into words
- **tooth and nail** – fiercely, fighting as hard as possible
- **turn the other cheek** – let someone do something to one and not do it in return, not hit back when hit
- **up to the chin in** – very busy with, working hard at, having very much or many of
- **use one's head** – use one's brain or mind, think, have common sense

3. Ідіому, що містять слова Arm, Hand and Leg

З історичних даних людина почала розмовляти у зв'язку з необхідністю використовувати цей вид спілкування для покращення умов проживання і праці. Це й справді так і доказ цього ми можемо бачити в повсякденній мові. Слід зазначити, що англійські фразеологічні одиниці дуже часто містять у своєму складі такі слова, як 'arm', 'hand' and 'leg'. Таких виразів є багато, наприклад:

- **all thumbs** – clumsy, have difficulty fixing things or working with one's hands
- **arm and a leg** – pay a very high price for something that isn't worth it
- **at hand** – easy to reach, nearby
- **at/on one's heels** – close behind, as a constant follower or companion
- **bite the hand that feeds one** – turn against or hurt a helper or supporter, repay kindness with wrong
- **burn one's fingers** – learn caution through an unpleasant experience
- **cold feet** – a loss of courage or nerve
- **cool one's heels** – be forced to wait by someone in power or authority
- **cross one's fingers** – cross two fingers of one hand to hope or wish for good luck

- **dirty one's hands** – hurt one's character or good name, do a bad or shameful thing
- **drag one's feet/heels** – act slowly or reluctantly
- **feet of clay** – a hidden fault or weakness in a respected person
- **feet on the ground** – an understanding of what can be done, sensible ideas
- **get off on the wrong foot** – make a bad start, begin with a mistake
- **get one's feet wet** – begin, do something for the first time
- **give one's right arm** – give something of great value
- **give someone a hand** – help someone with something
- **glad hand** – a friendly handshake, a warm greeting
- **grease one's palm** – pay a person for something done or given – especially dishonestly, bribe someone
- **green thumb** – a talent for gardening, ability to make things grow
- **hand over fist** – fast and in large amounts
- **hands-down** – easy, unopposed
- **hands off** – leave something alone, do not interfere with something
- **high-handed** – depending on force rather than what is right, bossy
- **in hand** – under control (in one's possession)
- **itching palm** – greed, a wish for money
- **keep one's finger's crossed** – wish for good luck
- **kick up one's heels** – have a good time, celebrate
- **knock someone off their feet** – surprise or shock someone so much that they don't know what to do
- **land on one's feet** – come out of a bad situation successfully
- **lay a finger on** – touch or bother someone
- **lay one's hands on** – get hold of, find, catch
- **let the grass grow under one's feet** – be idle, be lazy, waste time
- **lift/raise a finger** – do something, do one's share, help
- **live from hand to mouth** – live on very little money
- **near at hand** – easy to reach, nearby
- **off one's hands** – no longer in one's care or possession
- **one foot in the grave** – near death
- **on hand** – nearby, available, ready, in one's possession
- **on hand** – present
- **on one's feet** – recovering, getting better from sickness or trouble

- **on one's last legs** – failing, near the end
- **on one's toes** – alert, ready to act
- **palm off** – sell or give something away by pretending it is something more valuable than it is, sell or give by trickery
- **play into one's hands** – be or do something that another person can use against one
- **pull one's leg** – fool someone with a humorous account of something, trick someone
- **put one's fingers on something** – locate precisely, remember exactly
- **put one's foot down** – object strongly, take firm action
- **put one's foot in one's mouth** – say something that is the wrong thing to say in a situation
- **raise a hand** – do something, do one's share, help
- **shake a leg** – go fast, hurry
- **shoe is on the other foot** – opposite is true, places are changed
- **shot in the arm** – something inspiring or encouraging
- **stand on one's own two feet** – be independent
- **step/tread on one's toes** – do something that embarrasses or offends someone else
- **(have) sticky fingers** – the habit of stealing things
- **sweep off one's feet** – make someone have feelings of love or happiness too strong to control
- **tail between one's legs** – state of feeling beaten, ashamed, or very obedient, as after a scolding or a whipping
- **throw up one's hands** – give up trying, admit that one cannot succeed
- **try one's hand** – make an inexperienced attempt at something
- **turn on one's heel** – turn around suddenly
- **turn thumbs down** – disapprove or reject, say no
- **twiddle one's thumbs** – do nothing, be idle
- **twist/wrap someone around one's little finger** – have complete control over
- **twist one's arm** – force someone, threaten someone to make him do something
- **under one's thumb** – obedient to someone, controlled by someone
- **up in arms** – very angry and wanting to fight, equipped with guns or weapons and ready to fight
- **upper hand** – controlling power, advantage

- **wait on hand and foot** – serve someone in every possible way, do everything for someone
- **wash one's hands of** – withdraw from or refuse to be responsible for something
- **with open arms** – warmly, eagerly, show that one is glad to see someone
- **work one's fingers to the bone** – work very hard

4. Ідіому, що містять слова Eye, Ear and Nose

Інша велика підгрупа англійських фразеологічних одиниць про людину містять в своєму складі слова 'eye', 'ear' and 'nose'. Вони відображають велику чуттєвість англійського народу. Англіїці використовують такі сталі вислови, щоб показати своє ставлення до оточуючих і життя в цілому. Це можна побачити на таких прикладах:

- **all ears** – very eager to hear, very attentive
- **all eyes** – watching very closely, wide-eyed with surprise
- **apple of one's eye** – a cherished person or object
- **bat an eye/eyelash** – show surprise, fear or interest; show one's feelings (neg.)
- **believe one's eyes** – believe what one sees, become sure of seeing something
- **bug in one's ear** – a hint, an idea
- **catch one's eye** – attract one's attention
- **cut off one's nose to spite one's face** – make things worse for oneself because one is angry – usually at someone else
- **ear to the ground** – direct one's attention to the way things are going or to the way people feel and think
- **eye for an eye and a tooth for a tooth** – every crime or injury should be punished or paid back
- **eyes are bigger than one's stomach** – one takes more food than one can eat
- **eyes in the back of one's head** – ability to know what happens when one's back is turned
- **eyes pop out** – one is very surprised
- **flea in one's ear** – an idea or answer that is not welcome
- **get the eye** – be looked at – for interest and liking or unfriendliness
- **give someone the eye** – look at someone
- **hard-nosed** – not weak or soft, stubborn

- **have an eye for** – be able to judge correctly, have good taste in
- **have eyes only for** – see or want nothing else, give all one's attention
- **have one's nose in something** – unwelcome interest in something, impolite curiosity
- **hit between the eyes** – make a strong impression on, surprise greatly
- **in one's mind's eye** – in one's imagination
- **keep an eye on** – watch carefully, continue paying attention to
- **keep one's nose clean** – stay out of trouble
- **keep one's nose out of something** – keep out of or away from
- **keep one's nose to the grindstone** – work hard or keep busy for a long time
- **lay/set eyes on** – see
- **lead by the nose** – make or persuade someone to do anything you want
- **lend/give an ear to** – listen to
- **look down one's nose at** – think of as worthless, feel scorn for
- **make eyes at** – try to attract someone, flirt
- **nose about/around** – look for something private or secret, explore, pry
- **pay through the nose** – pay too much
- **play by ear** – decide what to do as one goes along to fit the situation
- **play by ear** – play a musical instrument by remembering the tune – not by reading the music
- **pull the wool over one's eyes** – deceive, fool someone into thinking well of someone
- **raise eyebrows** – cause surprise or disapproval
- **see eye to eye** – agree fully, hold the same opinion
- **skin off one's nose** – matter of interest, concern or trouble to one
- **stars in one's eyes** – an appearance or feeling of very great happiness
- **thumb one's nose** – look with disfavor or dislike, refuse to obey
- **to the naked eye** – as it is seen, apparently
- **turn a deaf ear to** – pretend not to hear, not pay attention
- **turn up one's nose at** – refuse as not being good enough for someone
- **under one's nose** – in sight of, easily seen
- **wet behind the ears** – inexperienced, new in a job or place

5. Ідіоми, що містять слова, які називають інші частини людського тіла

Back

- **back-to-back** – next to each other and touching backs
- **behind one's back** – do something when one is absent or without one's knowledge, secretly
- **break one's back/neck (to do something)** – do all one possibly can, work very hard to do something
- **cover one's back** – do something to protect yourself from criticism or future blame
- **a crick in one's back/neck** – a painful cramp in one's back/neck
- **get off (someone's) back** – stop criticizing or nagging someone
- **get (someone's) back up** – make someone become angry
- **give (someone) the shirt off one's back** – be very generous to someone
- **have one's back to the wall/up against the wall** – be in a defensive position
- **off one's back** – not bother someone, remove someone or something as an annoyance
- **on (someone's) back** – constantly criticizing someone, pressuring someone
- **a pat on the back** – praise, congratulations, encouragement
- **put one's back into (something)** – use great physical or mental energy to do something
- **scratch (someone's) back** – do a favor for someone in the hope that they will do something for you
- **stab (someone) in the back** – betray someone
- **turn one's back on (someone or something)** – refuse to help someone in trouble or need
- **You scratch my back and I'll scratch yours** – you do a favor for me and I'll do a favor for you.

Blood

- **bad blood (between people)** – anger or a bad relationship due to past problems with someone
- **blood is thicker than water** – family members are closer to one another than to others
- **blood runs cold** – one is terrified or horrified
- **blood, sweat, and tears** – great personal effort

- **blue blood** – the blood (family line) of a noble or aristocratic family
- **curdle (someone's) blood** – frighten someone
- **draw blood** – make a wound that bleeds
- **(one's) flesh and blood** – a close relative (father, daughter, brother etc.), a living human body
  - **go for the jugular** – attack someone in a way that you know will harm them most (the jugular is a large vein in the neck)
  - **have (someone's) blood on one's hands** – be responsible for someone's death
  - **in cold blood** – without feeling
  - **in one's blood** – built into one's personality or character
  - **like getting blood out of a stone** – very difficult to get something from someone or something
  - **make (someone's) blood boil** – make someone very angry
  - **make (someone's) blood run cold** – shock or horrify someone
  - **new blood** – new members brought into a group, new workers in a company
  - **out for blood** – be very determined to defeat/punish someone, be very angry at someone
  - **smell blood** – realize that you have to defeat or harm an opponent and be eager to try and do this
  - **sweat blood** – be very anxious and tense
  - **taste blood** – be able to harm an opponent and therefore want to try to do even more harm
  - **too rich for (someone's) blood** – be too expensive for someone

Bone

- **as dry as a bone** – very dry
- **bare bones (of something)** – the most basic and important parts of something
  - **a bone of contention** – something that people disagree about
  - **chilled to the bone** – very cold
  - **close to the bone** – something (a story/remark) that is embarrassing or upsetting
  - **cut/pare (something) to the bone** – cut down severely (on something)
  - **down to the bone** – entirely, to the core
  - **feel (something) in one's bones** – sense something, have an intuition about something
  - **know (something) in one's bones** – know and sense something, have an intuition about something

- **make no bones about (something)** – make no mistake about something, do not doubt something
- **a skeleton in the closet** – a hidden and shocking secret
- **skin and bones** – a person or animal that is very thin/skinny
- **to the bone** – entirely, to the core

Neck

- **break one's back/neck (to do something)** – do all one possibly can, work very hard to do something
- **breathe down (someone's) neck** – watch someone closely (often by standing right behind them), pressure someone to do something
- **a crick in one's back/neck** – a painful cramp in one's back/neck
- **dead from the neck up** – very stupid
- **a kink in one's neck** – a cramp in one's neck that causes pain
- **a millstone around (someone's) neck** – a burden or handicap for someone
- **neck and neck** – exactly even in a race or contest
- **a pain in the neck** – an annoying or bothersome person or event
- **risk one's neck (to do something)** – risk harm in order to do something
- **stick one's neck out (for someone or something)** – do something dangerous or risky for someone
- **up to one's neck/ears/eyeballs (in something)** – having a lot of something, much involved/busy with something
- **wring (someone's) neck** – be extremely angry at someone
- **a yoke around (someone's) neck** – a burden, something that oppresses people

Shoulder

- **carry the weight of the world on one's shoulders** – appear to be dealing with all the problems in the whole world
- **get the cold shoulder (from someone)** – be ignored, be rejected
- **give (someone) the cold shoulder** – ignore someone, reject someone
- **have a chip on one's shoulder** – have a tendency to try to get in a conflict with others
- **have broad shoulders** – have the ability to work hard and take on responsibilities and accept criticism (because you are strong with broad shoulders)
- **head and shoulders above (someone or something)** – be superior to someone or something

- **look over one's shoulder** – be worried that something dangerous or bad may happen to you
- **on (someone's) shoulders** – someone's responsibility
- **put one's shoulder to the wheel** – get busy and do some work
- **rub elbows/shoulders with (someone)** – be in the same place as others, meet and mix with others
- **a shoulder to cry on** – someone who you can tell about your problems and ask for sympathy and advice
- **shoulder to shoulder** – side by side, with a shared purpose
- **straight from the shoulder** – an open and honest way of speaking

Skin

- **as soft as a baby's bottom** – very soft and smooth
- **get under (someone's) skin** – bother/irritate someone
- **goose bumps** – the bumpy skin (like a goose) that one gets because of excitement or fear
- **jump out of one's skin** – be badly frightened, be very surprised
- **save (someone's) neck/skin** – save someone from danger/trouble/embarrassment
- **skin and bones** – a person or animal that is very thin/skinny
- **skin-deep** – only on the surface, not having any deep or honest meaning
- **soaked to the skin** – one's clothing is wet right through to the skin
- **thick-skinned** – insensitive, not easily upset or hurt
- **thin-skinned** – easily upset or hurt, very sensitive

Stomach

- **can't stomach (someone or something)** – dislike someone or something very much
- **contemplate one's navel** – spend a lot of time thinking about one's own problems rather than being concerned about more important things
- **difficult to stomach (someone or something)** – be unable to accept someone, be unable to accept something that you think is unpleasant or wrong
- **eyes are bigger than one's stomach** – take more food than one can eat
- **hard to stomach (someone or something)** – be unable to accept something or do something that you think is unpleasant or wrong
- **have/get butterflies in one's stomach** – have/get a feeling of fear or anxiety in one's stomach

- **not have the stomach for (something)** – have no desire to do something because you think that it is unpleasant or wrong
- **turn (someone's) stomach** – make one feel sick, disgust someone

Throat

- **at each other's throats** – fight/argue all the time
- **cut/slit one's (own) throat** – experience certain failure, do something that will cause problems now or in the future
- **get/have a frog in one's throat** – get soreness in your throat that prevents you from talking well
- **get/have a lump in one's throat** – feel like there is something in your throat as if you were going to cry
- **grab (someone) by the throat** – a performance/book/idea makes one feel very interested/excited/frightened
- **jump down (someone's) throat** – suddenly become very angry at someone
- **shove/force/ram (something) down (someone's) throat** – force someone to do or agree to something that they don't want or like
- **stick in (someone's) throat/craw** – an idea or situation is difficult for you to accept and irritates or displeases you
- **wet one's whistle** – have a drink (one's whistle is one's throat)
- **words stick in one's throat** – one can hardly speak because he or she is so overcome by emotion

Отже, в англійській мові існує дуже велика кількість сталих висловлювань, до складу яких входять назви частин людського тіла. Ці фразеологічні одиниці настільки побутують в щоденному спілкуванні англійців, що їх обов'язково потрібно класифікувати і ділити на групи. Такий поділ покликаний також полегшити роботу в підготовці вчителів/викладачів та навчання учнів/студентів. У нашій дослідницькій роботі були зроблені перші кроки до такої класифікації.

Фразеологічні одиниці, що відображають людські відносини та кохання

В нашому житті почуття відіграють велику роль. Ми не можемо жити без друзів, рідних та коханих. Ось чому людські відносини показані в багатьох англійських фразеологізмах.

Наведені підгрупи виділені на основі різних видів людських відносин. Всі фразеологічні одиниці були підібрані з Англо-російського фразеологічного словника російського лінгвіста О.Куніна [27], словників

англійських фразеологізмів американських вчених Collins V. [48] and Spires R. [58] та словників видавництва Longman [53, 54].

1. Ідіоми про дружні відносини та емоційну привабливість

• **attracted to (someone)** – feel a physical or emotional attraction to someone

• **blind date** – a date where the two people have never met before

• **crazy about (someone)** – think that another person is wonderful

• **date someone** – go on or have a date with someone

• **dig someone** – like someone a lot (dig someone is not a commonly used idiom now)

• **find Mr. Right** – find the right or perfect person

• **get along with someone** – have a good friendly relationship with someone

• **good together** – two people who get along well with each other

• **go steady** – date one person regularly (not so common recently but at one time used often by teenagers)

• **go out with someone** – go on a date or be dating someone

• **seeing someone** – be dating someone on a regular basis

• **perfect couple** – two people who appear to get along perfectly

• **a match made in heaven** – a couple who get along perfectly

• **make eyes at someone** – look at someone in a way that makes it clear that you like that person and find them attractive

• **made for each other** – two people who get along extremely well

• **interested in (someone)** – have a romantic interest in someone and possibly want to date that person

• **have a thing for (someone)** – be attracted and care a lot about someone (beginning)

• **hit it off (with someone)** – get along well with someone (usually from the

• **hung up on someone** – be obsessed with another person

• **whisper sweet nothings in someone's ear** – romantic, intimate talk

2. Ідіоми про сильні почуття та кохання

- **fall for (someone)** – fall in love with someone
- **fall in love (with someone)** – begin to feel love for someone
- **first love** – the first person that one falls in love with
- **get serious** – a relationship becomes serious and long-term

- **have a crush (on someone)** – have strong feelings of love for someone (often for a short time and with no results)
- **head over heels in love with someone** – be very much in love with someone sees him or her
- **love at first sight** – fall in love with someone (or something) the first time that one
- **one and only** – the only person that one loves
- **puppy love** – infatuation (strong feelings of love) between school-age children or teenagers
- **steal someone's heart** – cause someone to fall in love with you
- **unrequited love** – love that is not returned, one-way love
- **true love** – a genuine feeling of romantic love
- **those three little words** – the words „I love you”

3. Ідіюми про розірвання відносин

- **break up** – end a relationship
- **dump someone** – end a relationship by telling someone that you don't want to see him or her
- **leave someone for someone else** – end a relationship with your partner and start a relationship with someone else
- **walk out on** – abandon your partner and end a relationship
- **split up** – two people in a relationship decide to end their relationship

4. Ідіюми про пробачення та відновлення відносин

- **break someone's heart** – cause someone emotional pain
- **get back together** – return to a relationship or marriage after breaking up
- **give someone (or something) a second chance** – try to save a relationship by forgiving and welcoming the other person back
- **kiss and makeup** – become friends again after a fight or argument
- **make up** – when two people forgive each other after an argument or begin to see
- **patch up a relationship** – repair a broken relationship each other again after ending a relationship

5. Ідіюми про створення сім'ї та шлюб

- **ask for someone's hand in marriage** – ask someone to marry you

- **get engaged** – decide to marry someone
- **get hitched** – get married
- **meet/find the right girl/guy** – find the right partner, the one to marry
- **the one (for someone)** – the right partner, the one to marry
- **pop the question** – ask someone to marry you
- **say „I do”** – get married (during a wedding ceremony it is common to say „I do” when you agree to marry your partner)
- **set a date** – decide on a date for a wedding
- **settle down** – establish a regular routine after getting married
- **take one’s vows** – get married and take your wedding vows (promises)
- **tie the knot** – get married
- **walk down the aisle together** – get married (in this case in a Christian church where many weddings take place and where the bride walks down the aisle to the altar)

Як бачимо, гострий на язик народ не оминув своєю увагою жоден етап людських відносин. Тому для кожної ситуації в англійській мові існує влучний кмітливий вислів.

Фразеологічні одиниці на позначення рис характеру людини

1. Ідіоми про дурнів або „fool” idioms

В англомовних культурах відношення людей до дурнів мало чим відрізняється від нашого. Над ними сміються в численних прислів'ях та приказках. Однак, вони не завжди мають аналоги в українській мові.

– *Fools rush where angels fear to tread* (дослівно „дурні кидаються туди, куди бояться ступати ангели”)

Цей вислів вказує на особливий ентузіазм дурнів, адже тільки нерозумні люди бездумно беруться за справу, в якій навіть обережні та досвічені бояться ризикувати.

– *half-baked* (дослівно „напівспечений”)

Перекладаючи цей вислів дослівно, можна майже точно зрозуміти його значення і перекласти його на українську мову як „недороблений”, „незакінчений”. Однак в Англії так прийнято говорити про щось нерозумне, безглузде. Наприклад: *You know, I don't really like his half-baked idea to spend the holidays in New Guinea.*

– *nobody's fool* (дослівно „нічий дурень”)

Цей вираз має інше значення, ніж здається на перший погляд. Англійці так говорять про розумних людей, які можуть самі про себе

піклуватися. Наприклад: *I consider myself a smart fool. Don't be anxious about my future.*

– *tell it to the marines* (дослівно „розкажи це морякам”)

Якщо ви відчуваєте, що співрозмовник намагається вас одурити, розказуючи щось зовсім неправдоподібне, цей вислів дасть йому зрозуміти, що ви не вірите жодному його слову. Наприклад: *Tell it to the marines, I don't believe a single word from your ghost story.*

– *a sitting duck* (дослівно „сидяча качка”)

Цей фразеологізм використовується до необачної людини, яка дозволяє пошити себе в дурні. Наприклад: *She is a real sitting duck! How could she let the pickpocket steal all her belongings!*

– *penny-wise and pound-foolish* (дослівно „мудрий з пенни і дурень з фунтом”)

Так говорять про жадібну людину, яка рахує кожен копійку в дрібних покупках і при цьому витрачає великі суми на безглузді речі. Адаже пенні – найменша розмінна монета на Британських островах, яка складає 1/100 фунта стерлінга. Наприклад: *He is penny-wise and pound-foolish and always squanders his salary on things he doesn't really need.*

– *pull someone's leg* (досл. „тягнути чийсь ногу”)

Цей вислів означає, що людина жартує про Вас. Наприклад: *We always start to pull each other's legs, when we are together.*

– *sow one's wild oats* (дослівно „сіяти чийсь дикий овес”)

Цей фразеологізм говорить про те, що людина колись в своєму минулому, в юності робила безглузді речі. Наприклад: *I would sow my wild oats when I was a younger, but now I lead an absolutely different life.*

2. Ідіоми про людей, які створюють проблеми

Всім нам доводилось хоча б один раз мати справу з людьми, які робили неприємності й створювали проблеми. В цій частині дослідження ми наведемо приклади сталих виразів саме про них.

– *be all thumbs* (дослівно „бити усіма великими пальцями”)

Людина, про яку так говорять, є незграбною. Адаже руки працюють продуктивно тільки за наявності всіх пальців, а не тільки великих. Наприклад:

– *Hey! You are pouring my coffee on the table!*

– *Oh, I'm so sorry! I have been all thumbs today.*

– *Ouch! You've cut my ear.*

– *I'm so sorry. I have been all thumbs all day.*

– *raise Cain* (дослівно „відроджувати Каїна”)

Згідно Біблії, Адам був першою людиною на Землі. Він виховував сина, якого звали Каїн. Батько і син ворогували і їхні

відносини були переповнені неприємностей та переживань. Звідси й походить вислів „raise Cain”, який зазвичай вживається до людини, що постійно здіймає галас. Наприклад: *He'll raise Cain when he finds out I lost his watch.*

– *the pot calling the kettle black* (дослівно „каструля, що називає чайник чорним”)

Цей фразеологізм описує людину, яка розпускає плітки про інших і звинувачує їх в тому, чого вони не вчиняли. Про таку людину ще кажуть „хто б говорив”. Наприклад:

– *You are accusing me of being lazy?*

– *Ha! That's the pot calling the kettle black!*

– *I'm tired of you always wearing my clothing!*

– *Aren't you the pot calling the kettle black? You're wearing my pants right now!*

– *bull in a china shop* (дослівно „буйвіл в китайському магазині”)

Людина, яка поводить себе як „буйвіл в китайському магазині” – безтактна. Своєю незграбною поведінкою вона ломає і псує не тільки речі, а ще й відносини з іншими людьми. Наприклад: *He was like a bull in a china shop with our new clients. – His lack of understanding made him appear as a bull in a china shop.*

– *try the patience of a saint* (дослівно „випробовувати терпіння святого”)

Цей фразеологізм означає, що людина може, як кажуть в народі, навіть „мертвого замучить”. Наприклад: *I don't want to offend anybody, but my wife's obstinacy is enough to try the patience of a saint.*

3. Ідіоми про успіх та успішних людей

Все, що створюється і робиться людиною, пов'язано з її прагненням до успіху. Які ж складові успіху і що кажуть про тих, хто його досягає?

– *make a hit* (дослівно „зробити удар”)

Книга вашого знайомого „користується успіхом” або, іншими словами, „стала сенсацією”, якщо про неї пишуть в газетах, що вона „made a hit”. Наприклад: *Her last book has made a hit in the whole world.*

– *move up in the world* (дослівно „рухається в світі”)

Якщо хтось „move up in the world”, значить, він рухається і стає успішним, тобто „досягає успіху в житті”. Наприклад: *The young man is working hard and is moving up in the world.*

– *ahead of the pack* (дослівно „попереду групи”)

Хтось більш успішний в чомусь, ніж інші, щось в нього виходить краще, ніж в інших, значить, він „ahead of the pack”, тобто „лідидує” або ж

йде „попереду” інших. Наприклад: *The girl studied hard all the summer and was ahead of the pack when she returned to school in the autumn.*

– *dry spell* (дослівно „сухий період”)

Вираз „сухий період” означає той період часу, коли не йде дощ. Подібно тому, що не йде дощ, і цей вираз використовується для позначення того періоду часу в житті людини, коли вона не отримує того, чого хоче або досягає успіхів і „в справах” у неї „не густо” або вона „на міліні”. Наприклад: *Sam is a great salesman, though lately he’s been having a dry spell.*

– *flash in the pan* (дослівно „спалах в сковороді”)

„Спалах в сковороді” – це успіх, який починається раптово і закінчується так швидко, як „спалах” вогню „в розпеченій сковороді”. Людина, про яку кажуть, що вона „спалах в сковороді” стає успішною раптово і дуже скоро втрачає цю „швидкоплинну удачу”. Наприклад:

– *What a great first year he had, but after that... nothing!*

– *Just another flash in the pan.*

4. Ідіоми про говірки людей

– *talk smb's head off* (дослівно „знести комусь голову розмовами”)

Якщо Вам подобається спілкуватися, то цю фразу може бути сказано і про Вас. Ви напевно можете „talk smb's head off” – „заговорити/замучити когось розмовами” чи просто „talk your head off”, тобто „розмовляти до втрати пульсу (без упину)”. Наприклад: *My younger sister is so talkative she can talk your head off very soon.*

– *talk to somebody heart-to-heart* (дослівно „розмовляти з кимсь серцем до серця”)

Якщо Вас по-англійськи попросили „поговорити серцями”, це означає, що Вас просять „поговорити широм”. Наприклад: *He looks nervous could you talk to him heart-to-heart to find out what has happened?*

– *sink the shop* (дослівно „затопити магазин”)

Якщо Ваш співбесідник сказав, що він надає перевагу „sink the shop”, то це означає, що він говоритиме з Вами про що завгодно, але уникатиме розмови на професійні теми. Наприклад: *Jane is a good natured girl but I could not understand her working timetable she definitely sinks the shop.*

– *pour out one's heart* (to somebody) (дослівно „вилити чиєсь серце”)

Зазвичай, якщо в людини горе чи він в печалі, то він готовий „pour out his heart” кому завгодно, тобто „вилити свою душу”. Наприклад: *Mike's parents died in an air crash he visited my home to pour out his heart yesterday.*

– *have a way with people* (дослівно „мати шлях до людей”)

Якщо менеджер може „has a way with people”, значить він хороший робітник і йому можна без сумнівів довіряти спілкування з клієнтами, тому що він вміє „схилити людей на свою сторону” або „схилити людей до себе”. Наприклад: *This manager always has a way with people.*

5. Ідіоми при чепурнів та людей, які присвячують багато часу турботі про власний вигляд

Такі ідіоми допомагають нам виразити мовленням наш зовнішній вигляд. В англійській мові є багато цікавих ідіом, пов’язаних з тим, як одягаються люди. Перекладаючи такі вирази дослівно, важко здогадатися, який зміст мають ці словосполучення. Тому, для того, щоб не заплутатись, потрібно запам’ятовувати їх як стійкі висловлювання.

– *fill someone’s shoes* (дослівно „заповнити чийсь черевики”)

Наприклад, коли Вам пропонують „fill someone’s shoes”, від Вас не очікують ніяких дивних дій. Вас лишень просять замінити іншу людину, стати на його місце. Наприклад: *I’m not sure if I can fill his shoes, I’ve never worked as a teacher.*

– *a feather in one’s cap* (дослівно „перо в шапці”)

Якщо Ваш англійський друг грозиться найближчим часом носити „a feather in his cap”, не переконуйте його відмовитись від свого дивного наміру. Він просто сподівається досягти того, чим він буде сильно пишатися. Наприклад: *Entering the university this year was a feather in my child’s cap.*

– *bet one’s boots* (дослівно „закластися на чийсь черевики”)

Якщо в гарячій дискусії ваш знайомий вирішив „bet his boots”, варто йому повірити, тому що це значить, що він ладен закластися на все, що має. Наприклад: *I will bet my boots that he will come late to work again.*

– *bee in one’s bonnet* (дослівно „бджола в капелюсі”)

Якщо ви почуєте, що хтось носить „bee in his bonnet”, то цей вираз означає всього-навсього дивну ідею, що заволоділа людиною. Наприклад: *There is no use to dissuade her; she’s got a bee in her bonnet about marrying him.*

– *burn a hole in one’s pocket* (дослівно „пропалити дірку в чийсь кишені”)

Виявляється, в Англії „ходять” гроші, здатні „burn a hole in a pocket”. Але не варто боятись опіків і зіпсованого одягу від англійських фунтів чи пенсів. Так кажуть лише про швидко витрачені гроші. Наприклад: *My salary is so small, that it burned a hole in my pocket in a week.*

У другому розділі методичного посібника матеріалом дослідження стали власне англійські фразеологічні одиниці, які стосуються людини. Була доведена важливість вивчення та узагальнення даних фразем, зіставлена їх класифікація.

Як відомо, сталі вирази використовуються переважно в усному мовленні. Їх вживають в різних життєвих ситуаціях для висловлення своєї думки. Крім того вони часто характеризують самих людей. Ось чому в англійській мові існує величезна кількість фразеологізмів і їх обов'язково потрібно класифікувати. В результаті дослідження було виділено три великі групи, які в свою чергу поділялися на підгрупи:

1. Фразеологічні одиниці, до складу яких входить назва частини людського тіла.

- ідіоми, що містять слово Heart;
- ідіоми, що містять слова Head, Mind and Mouth;
- ідіоми, що містять слова Arm, Hand and Leg;
- ідіоми, що містять слова Eye, Ear and Nose;
- ідіоми, що містять слова, які називають інші частини людського тіла.

2. Фразеологічні одиниці, що відображають людські стосунки та кохання.

- ідіоми про дружні відносини та емоціональну привабливість;
- ідіоми про сильні почуття та кохання;
- ідіоми про розірвання відносин;
- ідіоми про пробачення та відновлення відносин;
- ідіоми про шлюб.

3. Фразеологічні одиниці на позначення інших рис людини.

- ідіоми про дурнів;
- ідіоми про проблемних людей;
- ідіоми про успішних людей;
- ідіоми про говірких людей;
- ідіоми про чепурунів та людей, які присвячують багато часу турботі про власний вигляд.

Такий поділ схематично зображено в Додатку А.

У Додатку Б подані завдання на основі вищеподаних англійських фразеологізмів про людину, які активізують мислення, спонукають до самостійної роботи, тренують пам'ять, збагачуючи її новими лексичними одиницями, розвивають мовну здогадку.

Дані вправи можна використовувати під час практичних занять у роботі зі студентами при вивченні розділу „Фразеологія”. Доцільно їх застосовувати і в старших класах шкіл із поглибленим вивченням англійської мови. Подібні вправи розраховані на високий рівень знань учнів (досить великий словниковий запас), уміння працювати з словником.

Крім того, у додатку В подаються десять навчальних карток, які містять графічно проілюстровані фразеологізми та приклади їх вживання в розмовній мові.

3. Особливості перекладу англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості

Взаємодія фразеологічних систем англійської і української мов у процесі перекладу

Денотативна семантика фразеологізмів при перекладі

Оскільки дана робота присвячена аналізу англійських фразеологізмів, то для україномовного читача відразу постає питання перекладу. А оскільки мова йде про переклад фразеологічних одиниць, то постає ще одне питання – передача етнокультурних особливостей при перекладі. Акумуляція цих двох завдань призвела до необхідності детального розгляду даної проблеми.

Для ілюстрації застосування перекладацьких можливостей було використано класичні твори англійської літератури та їх українські переклади, зокрема твори „Сага про Форсайтів” Дж.Голсуорсі, „Лицедії” С.Моема, „Ярмарок суєти” В.Теккерея, „Тихий американець” Гр.Гріна, „Не хочу, щоб він помирав” Дж.Олдріджа, „Джейн Ейр” Ш. Бронте, „Ключ від дверей” А.Сілітоу та „Жовтий Кром” О.Хакслі.

Отже, питання про співвідносність для перекладу лінгвокраїнознавчої специфіки фразеологічних одиниць тісно пов’язане з відмінностями соціальних систем і культур, представлених відповідно англійською і українською мовами.

Переклад фразеологізмів, що відображають соціально-класову структуру суспільства, як правило, здійснюється шляхом підбору їх контекстуальних відповідників із засобів суспільно-політичної термінології мови перекладу. Наприклад фразеологізми *upper class, middle class, upper-middle class, lower-middle class*.

Відсутність однозначних відповідників між одиницями зіставлених мов зумовлює різні способи перекладу:

1. „*Sixty-four that favoured property, and had made the upper-middle class; buttressed, chiselled, polished it, till it was almost indistinguishable... from the nobility*” [74; 264] – „Шістдесят чотири роки, які виплекали власність, створили велику буржуазію, зміцнили її, відшліфували, навели на неї полиск, так, що, зрештою, вона майже перестала відрізнятися від аристократії” [63; 597].

2. „*Those privileged to charming and instructive sight — an upper-middle class family in full plumage*” [73; 43] – „Перед ними постав, у всій славі рід, приналежний до верхівки середнього класу” [63; 26].

3. „*They had become 'upper class' and now their name would be formally recorded in the Stud Book...*” [72; 262] – „Вони вже перейшли у „вищі класи” і тепер їхнє прізвище буде офіційно записане в книгу, де реєструється родовід породистих скакунів...” [63; 875].

4. „*He was healthy and normal and dressed in brown, and was courteous as only some of the English upper class can be*” [70; 143] – „Він був одягнений у коричневий костюм і поводився з вишуканою гречністю, властивою лише небагатьом з англійського вищого світу” [66; 378].

Вибір одного із можливих відповідників залежить головним чином від суб'єктивних уподобань перекладача, проте значний вплив на нього справляє і надфразовий контекст. Так, наведена у прикладі 3 калька „вищі класи” позначає аристократичні верстви – „*their name would be formally recorded in the Stud Book*”; – хоча у іншому контексті ця фразеологічна одиниця могла би позначати „правлячу верхівку буржуазії, велику буржуазію” [10; 983]. Про те, що рід Форсайтів (приклад 2) походить із дрібної буржуазії, яка розбагатіла, і на час, описуваний у романі, досягла рівня процвітаючої верхівки свого класу, читачеві відомо із широкого контексту твору.

Серед способів перекладу найчастіше використовуються такі:

- покомпонентні кальки;
- дескриптивні перифрази;
- однослівні відповідники;
- покомпонентні транскрипції.

Покомпонентні кальки фразеологічних одиниць суспільно-політичного змісту досить швидко проходять шлях часткової, а іноді й повної фразеологізації у мові перекладу. В первісному вживанні такі кальки мають форму посилань, вони є ніби цитуванням, тому вони здебільшого виділяються інтонаційно і орфографічно (лапками).

Ця особливість запозичення англійських фразеологічних одиниць позначається і на перекладі художніх творів. „*He said he had help for the free world... He said America is paying money to keep us free, and if necessary will fight to keep us free*” [75; 204]. – „Він сказав, що допомагає „вільному світові”... Він сказав також, що Америка платить

гроші за те, щоб ми залишалися вільними, і, якщо треба буде, воюватиме за збереження нашої волі” [64; 340]; „*When he saw the body he couldn't even see the wounds. A Red menace, a soldier of democracy*” [76; 44] – „Коли він бачив труп, то навіть не помічав ран і тільки бубонів: „червона загроза” або „воїн демократії”.

Фразеологічна стійкість наведених кальок до значної міри заснована на властивій їм репутації газетних штампів.

Практика міжмовного спілкування (а переклад належить до найважливіших його засобів) є прикладом, коли запозичена фразеологічна одиниця починає не просто обслуговувати комунікативні потреби мови-реципієнта, вона стає виразником певного номінативного завдання. Наприклад, значення українського фразеологізму „тихий американець” (*a quite American*), який утворився від назви відомого роману Гр.Гріна, відображає позиції, притаманні соціалістичному світогляду.

Основні передумови такого переосмислення буквального змісту словосполучення *a quite American* закладені уже в концепції самого роману. Автор досить прозора вказує у тексті на узагальнений характер метафори, її потенційну фразеологічність: „*He's a good chap in his way. Serious. Not one of these noisy bastards at the Continental. A quite American. I summed him precisely up as I might have said 'a blue lizard', 'a white elephant'*” [75; 29].

Можливості калькованого відтворення фразеологічних одиниць засобами мови реципієнта обмежені у перекладі рядом об'єктивних факторів:

- 1) структурно-типологічними відмінностями між мовами і фразеологічними системами;
- 2) ідіотнічними особливостями семантики фразеологізмів;
- 3) конкретними контекстуальними умовами, в яких опинилась певна фразеологічна одиниця.

Тому в ряді випадків перекладачі віддають перевагу прийому дескриптивної перифрази.

Незважаючи на те, що такий переклад не пов'язаний з необхідністю дотримуватися структурно-семантичної моделі оригіналу фразеологічних одиниць, семантичні втрати іноді при цьому настільки значні, що це може суттєво викривити справжній зміст оригіналу або ускладнити його сприйняття читачем, наприклад: „*A rusting motor-bike leaned and left forgotten against the end wall, bought in the roaring twenties and left to rot in the dirty thirties after the means-test man had valued it more than it was worth to the bloke who owned it...*” [79; 22] – „Біля припічка стояв іржавий велосипед з мотором; купили його у

щасливі двадцять роки, а тепер в голодні тридцять викинули після того, як оцінювач майна безробітних оцінив його надто високо і власникові велосипеда вигідніше було позбутися цієї мороки” [68; 67].

Із тексту перекладу не зрозуміло, чому власнику мопеда було вигідніше його позбутися і яку роль зіграв у цьому оцінювач майна безробітних. *Means-test man* – англійська реалія, це агент по перевірці майнового стану безробітних, які претендують на страхову допомогу. Якби у перекладі було вказано, що мова йде про перевірку на бідність у зв’язку з отриманням допомоги, все стало б на свої місця. Для досягнення цієї мети можна було б піти навіть на певне лінійне розширення тексту, адже „рамки тексту цільової мови рухомі при перекладі: він то ущільнюється, то розширюється” [18; 122]. Недостатня представленість лінгвокраїнознавчого аспекту семантики фразеологічних одиниць спричиняє інформаційну прогалину у тексті перекладу.

Міра співвідносності для перекладу різних елементів лінгвокраїнознавчої семантики у фразеологічних одиницях аналізованого типу неоднакова і залежить від особливостей надфразового і фразового контексту. Наприклад у творі С. Моєма „Театр” зустрічаємо наступне: „*Hypocrisy is the most difficult and nerve-racking vice that any man can pursue; it needs an unceasing vigilance and a rare detachment of spirit. It cannot, like adultery or gluttony, be practiced at spare moments; it is a wholetime job*” [77; 37] – „З усіх вад лицемірство найважче і найвиснажливіше; лицемірство вимагає невинної пильності і рідкісної душевної зібраності. Воно не може, подібно до перелобства чи обжерливості, виявлятися час від часу; це хронічний стан” [45; 12].

Значення фразеологізму *a whole-time job* „робота на повний робочий день” сприймається завжди у зв’язку з антонімічним виразом *part-time job* „часткова зайнятість (з відповідною оплатою)”. У даному випадку соціальне звучання фразеологізму залишається поза контекстом, а такі значення як „неперервність процесу” (компонент *whole-time*), цілеспрямоване зусилля (компонент *job*), виступають на передній план і включаються у тему повідомлення. Український переклад зберігає лише частину метафоричного образу – безперервність процесу, а те, що лицемірство – це, як пише автор, не просто стан, а цілеспрямоване зусилля, активна діяльність, у перекладі втрачається.

Один із способів перекладу фразеологізмів полягає у передачі сигніфікативного значення чи його частини за допомогою однослівного відповідника. Суттєві втрати при такому перекладі майже неминучі. Структурно-семантична нарізнооформленість фразеологізму створює порівняно зі словом більші можливості для стилістичного акценту на семантичних і образних елементах внутрішньо фразового контексту.

Втрата фразеологізмами свого лінгвокраїнознавчого фону внаслідок однослівного перекладу може привести у деяких випадках до нівелювання соціальних понять, наприклад: „*He had been out of school more than a year and his second job, so he regarded himself as an experienced member of the labor market...*” [77; 235] – „Минуло більше року відтоді як він залишив школу, і це була його друга робота, отже він вважав себе досвідченим робітником...” [65; 204]; „*It was him and his gang as turned hosepipes on the hunger marchers before the way*” [79; 350] – „Він і його згряя перед війною голодних брандсбойтами розганяли” [68; 297]. Такий переклад знижує гостроту сприйняття суті зображуваних явищ. Значимість втрати особливо помітна при контрастному зіставленні одиниць поза текстом, наприклад голодний – це просто стан шлунку, а *hunger marchers* виявляє соціальну природу цього стану і породжуючі його причини.

До розряду лінгвокраїнознавчих мовних реалій завдяки своєму розгалуженому семантичному фону іноді потрапляють абстрактні поняття, що мають по своїй суті універсальний, загальнолюдський характер. Як приклад розглянемо фразеологічну одиницю *sex appeal*, семантика якої може бути зіставлена зі значенням українського виразу поклик плоті, що використовується як її семантичний еквівалент у такому, наприклад, контексті: „*On the way out he seized the opportunity to pinch her bottom. 'Sex appeal', Julia murmured to herself as with dignity she followed the two old ladies into the parlour*” [77; 211] – „Коли вони виходили з їдальні, він, скориставшись з нагоди, вщипнув її ззаду. – Поклик плоті, – пробурмотіла сама до себе Джулія, з гідністю виходячи вслід за літніми дамами з їдальні” [65; 163-164]. Повна тотожність смислу тут лише ілюзорна. У перекладі втрачається сардонічний підтекст внутрішньої репліки Джулії. Вона не просто пояснює собі розв’язку поведінку капітана у відставці раптовим спалахом фізіологічного потягу, його вчинок сприймається у широкому соціальному контексті, пов’язаному з активною діяльністю мускулатури.

Про наявність соціального підтексту в семантичному фоні аналізованої фразеологічної одиниці свідчать такі роздуми Джулії Лемборт: „*It's ridiculous to suppose that I could have got to my position if I hadn't got sex appeal. What do people come to see an actress for? Because they want to go to bed with her. Do you mean to tell me that I could fill a theatre for three months with a rotten play if I hadn't got sex appeal? What's sex appeal anyway?' she paused, looking at herself reflectively. Surely I can act sex appeal. I can act anything*” [77; 233] – „Смішно навіть подумати, що я б могла стати відомою актрисою, якби не могла збуджувати чоловіків. Чому вони приходять до театру дивитися на актрису?, Тому, що хотіли б переспати з

нею. Може, ви скажете, що я б могла протягом трьох місяців забезпечити аншлаги, граючи в бездарній п'єсі, якби не впливала сексуально? І взагалі, що, зрештою, таке сексуальність? – Вона на мить замовкла, замислено дивлячись на себе в дзеркало. – Певна річ, я можу її зобразити. Я можу зобразити що завгодно” [65; 181].

Внаслідок дескриптивного перекладу зникає семантичний фон, притаманний англійському виразу – *sex appeal* вже не просто „поклик плоті”, а об’єкт шоу-бізнесу. Виникають деякі інформативно-сміслові і стилістичні деформації. Так, іменник сексуальність передбачає перманентний характер названої ознаки і з цієї причини не може бути в даному контексті точним еквівалентом фразеологічної одиниці *sex appeal*, якій, навпаки, властива саме „разовість”, дискретність вияву даної якості. Небездоганним зі стилістичної точки зору є і вираз „впливати сексуально” (порівняємо *if I hadn't got sex appeal*).

Деякі переваги має спосіб покомпонентної транскрипції фразеологічних одиниць, при застосуванні його до даної фразеологічної одиниці отримуємо секс епіл [1; 108]. Фонетична екзотичність транскрибованого словосполучення вказує на його етнокультурну приналежність (порівняємо поклик плоті, де така атрибуція відсутня). Лексичне мотивована тільки частина семантики (компонент секс), а певна семантична невизначеність, яка зберігається завдяки іншомовній лексемі епіл, знімається контекстом. Маючи спадкову фразеологічну стійкість, транскрибований зворот може з часом увійти на правах запозичення до складу фразеологічного фону мови-реципієнта, як це сталося, наприклад, з виразами персона грата; Гран Прі; карт бланш та ін.

Міра денотативно-сміислової унікальності фразеологічних одиниць пов’язана не тільки з наявністю чи відсутністю в культурі зіставлених мов відповідних об’єктів номінації, але й з рівнем соціально-культурних контактів між ними, лінгвокраїнознавчою інформованістю мовців. Це стосується, зокрема, фразеологічних одиниць, які позначають специфічні явища соціального етикету. Способи їх перекладу великою мірою залежать від контексту. Наприклад, у газетному оголошенні про похорон Джеймса Форсайта сказано: „*Funeral at noon of the 24-th at Hoghgate. No flowers by request*” [74; 294]. Оскільки лінгвокраїнознавча інформація, що характеризує сферу вживання фразеологічної одиниці, – „примітка до оголошення про похорон” [9; 688] – викладена у безпосередньому контексті, то для перекладу достатньо переказати семантику внутрішньої форми фразеологічної одиниці: „Прохання вінків не класти” [63; 624].

Порівняємо вживання еліптичної форми цього ж фразеологізму у іншому контексті: „*He felt as though he were making arrangements for*

his own funeral. Train leaves Waterloo 3.27. No flowers... Mary was gone. No, he was blowered if he'd let himself be hurried down to the Necropolis like this" [76; 229]. Головний персонаж роману Деніс Стоун подумки ототожнює підготовку до свого від'їзду з маєтку Жовтий Кром з похороном. Паралельно із фразеологічними одиницями в тексті присутні такі елементи, як *arrangements for his own funeral; Necropolis*; що підсилює відповідний настрій.

Через відсутність у тезаурусі україномовного читача відповідного лінгвокраїнознавчого фону калькований у перекладі вираз ніяких квітів наче „випадає” із контексту: „У нього було таке відчуття, ніби він домовляється про власний похорон. Поїзд відходить від Ватерлоо о 3.27. Ніяких квітів.... Мері пішла. Ну ні, хай йому чорт, якщо він дозволить ось так спровадити себе на кладовище” [69; 176].

Використовуючи усі вищенаведені способи перекладу як то покомпонентні кальки, дескриптивні перифрази, однослівні відповідники, покомпонентні транскрипції перекладач прагне збереження оригінальності та унікальності твору, оскільки навіть при найвдалішому перекладі втрати лінгвокраїнознавчої інформації відчутні насамперед на стилістичному рівні. Завдяки майстерному метафоричному переосмисленню фразеологічних одиниць перекладачем її лінгвокраїнознавча специфіка переходить зі сфери прямої денотації (у першоджерелі) у сферу художньої образності (у вдалому перекладі). Саме цього повинен прагнути кожен перекладач.

Англійські фразеологічні одиниці у тексті художнього перекладу і збереження національного колориту першотвору

Основні способи передачі фразеологічного значення засобами іншої мови – фразеологічні еквіваленти, калькування і дескриптивна перифраза [18; 155-157], що практикуються сьогодні перекладачами, не створюють достатніх передумов для відображення національного колориту мови першотвору. Фразеологізми, як правило, застосовуються для перекладу нейтральних у лінгвокраїнознавчому плані фразеологічних одиниць, у іншому випадку вони можуть ставати засобом етнокультурної адаптації перекладного тексту, наприклад: „*Diamonds cut diamonds; he thought and smiled*” [79; 245] – „Трапила коса на камінь”, – подумав він і усміхнувся” [68; 332] або його українізації, наприклад: „*Luis doesn't expect me as early as this. No Angel. I'm here. We may as well be hanged for a sheep*” [76; 60] – „Луїс не ждатиме мене так рано. Анхель – теж. А коли й що, то більш лиха не буде” [69; 52].

Покомпонентні і образні кальки-оказіоналізми є найбезпосереднішим виразом перекладацького прагнення наблизитися

до ідіоматичних традицій мови першотвору, його фразеологічної семантики, структури, етнокультурного фону і навіть символіки. Проте обсяг унікальної лінгвокраїнознавчої інформації, як правило, настільки значний, що збереження у перекладі навіть тієї його частини, яка необхідна для правильного сприйняття сигніфікативної семантики фразеологічних одиниць, викликає великі труднощі.

Помітним недоліком цього перекладацького прийому є відсутність у калькованого виразу показника фразеологічної стійкості, тобто того, що відрізняє фразеологізм як одиницю системи мови від авторської стилістичної фігури чи образного звороту: це значно обмежує можливості застосування кальок. Наприклад, для мовної характеристики персонажа часто необхідно відтворити природність, тривіальність вживаних ним зворотів. Кальковані вирази, навпаки, впадають у око своєю незвичністю, оригінальністю і справляють протилежний ефект.

Застосування дескриптивної перифрази зі свого боку, пов'язане з певними невідповідностями структурно-семантичного характеру, що веде не лише до відчутного розширення перекладного тексту, а й до нейтралізації у більшості випадків лінгвокраїнознавчого колориту.

Переважаючі у практиці перекладу перелічених нами прийомів привело до встановлення певної перекладацької терпимості до втрат у сфері національних особливостей внутрішньої форми фразеологічних одиниць, їх лінгвокраїнознавчого фону. Об'єктивні передумови цієї тенденції закладені, по-перше, у неоднаковій співвідносності лінгвокраїнознавчого аспекту фразеологічних одиниць для перекладу конкретних одиниць у конкретному контексті, по-друге, в існуванні допустимої і виправданої міри асиміляції фразеологічних засобів оригіналу з прагматичною метою. Поєднання цих факторів може вести до поступового перетворення тенденції в норму. Першорядного значення набуває сигніфікативна адекватність. Це позначається і на постановці завдань з впровадження у перекладацьку практику нових, складніших прийомів фразеологічного синтезу, які створюють фразеологізм, що „відповідав би змістові фразеологізму оригінального твору, а формою своєю нагадував би приказку рідної мови” [34; 84].

Застосування таких прийомів властиве насамперед перекладам із близькоспоріднених мов (російської, білоруської та ін.), що мають ряд спільностей лінгвокраїнознавчого фону, подібні структурно-семантичні моделі, фразеотематичні поля, продуктивні фразеологічні компоненти тощо. Окремі елементи фразеологічного синтезу спостерігаються і в перекладі з англійської мови на українську.

У перекладі національно маркованих виразів оригіналу трапляються випадки, коли використовуються образні фонові семантичні

ознаки, що виводяться з тексту. При цьому перекладачі виявляють неабияку винахідливість. Наприклад, фразеологічний маринізм *to know the ropes* „добре орієнтуватися, досконало знати” перекладено виразом знати всі ходи і виходи, який в контексті роману С.Моема „Театр” асоціюється з театральними кулісами, сценічними виходами і т. ін.: „*The thing to do would be to act there in other managements for three or four years first; one's got to know the ropes*” [77; 42] – „Ні, спершу треба виступити в спектаклях, поставлених іншими режисерами. І працювати так років три-чотири, вивчаючи всі ходи й виходи” [65; 27].

Подібним чином вираз відгорнути нову сторінку в житті (замість англійського *to turn up a new card* – фразеотематичне поле „карти”) пов'язаний з семантикою контекстуального елемента *reader* „читач”: „*Here was a new card turned up! It was a fine thing, readied, to be lifted in a moment from indulgence to wealth...*” [71; 480] – „Отак відгорнулася нова сторінка в моєму житті! Чудово, читачу, за одну мить піднестися від злиднів до багатства...” [62; 282].

Лінгвокраїнознавча адаптацію ФО зумовлює в однаковій мірі дія двох взаємозв'язаних факторів:

1) позамовного – відсутність певних реалій буття і суспільної свідомості;

2) мовного – відмінність історично сформованої фразеологічної традиції мови оригіналу від мови перекладу.

У щоденному вжитку англійців міцно закріпилися вирази зі сфери ділового життя, а в літературі, включаючи і поетичну лірику, їх існування простежується ще до шекспірівських часів. Будучи звичними для англійців, вони можуть лише загальмувати сприйняття художньої інформації українським читачем. Тому перекладачі вдаються до метафоричних засобів з іншої образної сфери, наприклад: „*It was out of the question then for Mrs. Barton Trafford to get in on the ground floor. She could only buy in the open market*” [77; 134] – „Не могло бути й мови про те, щоб місіс Бартон Трефффорд взяла участь у полюванні на загальних підставах. Вона завжди пильнувала загальних інтересів” [65; 110].

Характерні фразеологічні звороти, використані С.Моемом для опису звичаїв, що панують в літературних салонах, запозичені зі світу бізнесу: *to get in on the ground floor* „отримати акції на (вигідних для себе) рівних правах із засновником”; *to buy in the open market* „бути рівноправним учасником”. На жаль, значні неточності, допущені у передачі смислу обох фразеологізмів, не дозволяють вести мову про загальну адекватність цього перекладу.

Неминучі втрати у сфері лінгвокраїнознавчого фону не повинні вести до знебарвлення мови перекладу. Запобігти такій небезпеці

можна шляхом дистантної компенсації лінгвокраїнознавчих особливостей фону в перекладі. За своєю мовною сутністю вони близькі до прийому локальної стилізації, яка спрямована на посилення чи уточнення місцевого колориту (екзотичного для перекладача), при чому і в самому першоджерелі вказівка на місце дії має характер стилізації. Проте на відміну від локальної стилізації, лінгвокраїнознавча компенсація покликана повернути перекладові твору власний мовний колорит першоджерела.

Засоби лінгвокраїнознавчої компенсації не повинні безпосередньо співвідноситися з одиницями, які використовуються автором на сторінках даного твору, але вони повинні відповідати фразеологічній традиції мови твору, що перекладається, і відображати „дух” першотвору, наприклад: „...I suppose there's no mistake?” „It's quite O.K.” said George – it was he who invented so many of those quaint sayings which have been assigned to other sources” [74; 34] – „Щодо Дарті, це річ певна? – Певна, як лихварський процент, – відказав Джордж (сам він вигадав чимало чудернацьких виразів, які згодом приписували іншим)” [63; 387]. Відмова у перекладі від транскрибованого відповідника о'кей обумовлена тим, що для українського читача він має помітний американський колорит, зайвий у даному контексті. Не дивлячись на те, що запропонований перекладачем зворот не схожий на жоден з існуючих англійських фразеологізмів, його семантичний фон близький до згаданої вище фразеотематичної групи „business”, а контекстуальний коментар про те, що створений ніби-то Джорджем зворот увійшов до складу мовного фонду, прямо скеровує читача у сферу фразеології. Двочленна компаративна модель однаково властива обом фразеологічним системам. Крім того, на структурну фразеооформленість виразу вказує також його контекстний зв'язок зі стійким неідіоматичним зворотом певна річ.

Спільність компаративної моделі, поширеної у обох мовах, грає важливу роль у процесі взаємодії фразеологічних систем. На цьому ґрунті виникає можливість синтезу фразеологічних мотивів здійснюваного перекладачем, як правило, інтуїтивно. Теоретичним обґрунтуванням такого перекладацького прийому є існування міжмовних фразеологічних паралелей. Розглянемо приклад: „Pauline had taken to club, like a duck to water” [79; 344] – „Полін звикла до клубу, як качка до води...” [68; 290]. Схожості з фразеологізмом калькованому звороту як качка до води надає аналогія з українськими фразеологічними одиницями, що нагадують фразеологічну одиницю оригіналу або за значенням – як риба у воді, або за компонентним складом – як з гуски вода. Наведений приклад свідчить, що існують можливості перекладати так, щоб було близько і до свого, і водночас, щоб читач усвідомлював, що мова іде про життя і побут іншого народу.

Спроби використовувати подібність фразеологічних моделей у контактуючих при перекладі мовах переважно охоплюють компаративні фразеологічні одиниці, які мають аналогічний структурний тип. Мотивування компаративного звороту може ґрунтуватися на використанні національних реалій і відповідної лінгвокраїнознавчої інформації. З погляду дотримання національного колориту оригіналу калькування такого фразеологізму буває особливо привабливим. У такому випадку важливо, щоб існували хоча б елементи подібності в системі мови реципієнта. Наприклад, існування в українській фразеології одиниць, що використовують як компоненти назви різдвяних і великодніх реалій – передати куті меду; гарний як писанка; і паски не посвятаються (без кого) – створює загальний типологічний фон для сприйняття такої кальки: „*as full of surprises as a Christmas cake*” – „начинений всякими несподіванками, немов різдвяний пиріг” [69; 45].

Як справедливо відзначає В.І. Комісаров, відмінності в культурі створюють менше труднощів при перекладі, ніж можна було б сподіватися, оскільки всі люди усвідомлюють, що інші народи можуть мати інакший спосіб життя [22; 168]. Це особливо актуально для перекладу фразеологічних одиниць, оскільки для читацького розуміння доступно і те, що нерідко вони виконують роль декоративного мовного матеріалу, який творить національний чи локальний колорит.

Слід визнати, що за допомогою так званих „перекладацьких фразеологізмів” удається зберегти лише ту частину лінгвокраїнознавчого фону, яка закладена в буквальному значенні внутрішньофразового контексту. Фонова інформація екстралінгвістичного походження при такому перекладі переважно не зберігається, наприклад: „*I shall say what I like to my son, sir. I can cut him off with a shilling if I like. I can make him a beggar if I like*” [79; 226] – „Своєму синові я казатиму, що хочу, сер. І можу залишити його без єдиного шилінга, коли захочу. Можу зробити його жебраком, коли захочу” [68; 239]. Значення англійського фразеологізму мотивоване етноситуативно: позбавляючи спадщини, залишали у заповіті лише один шилінг, щоб підкреслити, що це було передбачено заздалегідь. Український вираз без єдиної копійки, з якого змодельований „фразеологізм” перекладу, має трохи інакше значення, але в контексті його семантика потрібним чином модифікується: із змісту діалогу відомо, що розгніваний Осборн загрожує сину не просто позбавленням грошової підтримки, а саме позбавленням спадщини.

У тих випадках, коли необхідні контекстуальні вказівки відсутні, переклад фразеологічної одиниці здійснюється шляхом дескриптивної перифрази: „*It was still not unheard of for an angry parent to cut off his son*

with a shilling, or to tell his daughter... never to darken his doors again" [79; 81] – „Інколи траплялося, що розгнівані батьки позбавляли спадщини сина, або забороняли дочці... переступати свій поріг” [68; 56].

Визнаючи фразеологічний синтез як принципово прийнятний перекладацький прийом, не можна випускати з уваги певної неприродності, властивій перекладним фразеологізмам. На думку В.І. Комісарова, „вторинність” перекладних текстів, їх орієнтованість на іншомовний оригінал виділяє такі тексти серед інших мовленнєвих творів на тій же мові. „Можна припустити, що сукупність перекладних текстів якоїсь мови становить особливий різновид цієї мови...” [22; 154]. Фразеологічний матеріал, що зазнає у процесі перекладу певної лінгвокраїнознавчої стилізації, є одним із найпомітніших елементів, що надають цій мові характеру особливого різновиду.

Вивчення проблем, пов'язаних із цим різновидом мови, знаходиться у початковій стадії. Зокрема, нез'ясованим залишається відношення мови перекладів до загальнолітературної норми; розходження між ними на рівні фразеології особливо помітні.

Переклад англійських фразеологізмів на позначення негативних рис людської особистості

Різноманітність сфер, у яких англійська культура закарбувала свій колективний доробок у вигляді фразеологізмів надзвичайно велика. Будь-яка сфера життя людини обов'язково буде представлена тут. Оскільки метою даного дослідження є аналіз фразеологізмів англійської літературної мови, які пов'язані з характеристиками людської особистості, то саме про них далі і піде мова. Ми будемо розглядати фразеологічні одиниці, користуючись попередньо здобутими знаннями щодо способів перекладу фразеологічних одиниць.

Працюючи з даним матеріалом, постало питання класифікації фразеологізмів. Ми вирішили піти найочевиднішим шляхом і умовно розподілили фразеологізми на дві групи, які видалися нам найцікавішими та найбільш характерними для відображення суті англійця, на негативні та позитивні. Іншими словами, за основу класифікації ми взяли значення, якого надає застосування даного фразеологізму в мовленні.

Отже, звернемося до значення, походження та прикладів вживання деяких англійських фразеологізмів, які використовуються на позначення негативних характеристик особистості.

Про значення фразеологічної одиниці *abandoned wretch*, який використовується на позначення таких понять як „непроторений, страшений негідник” [12; 43], можна зрозуміти з першого компоненту

abandoned, „той, хто є покинутим”, „запущеним” (якщо мова йде про виховання) [27; 21], не завжди власними силами приходять до правильного вибору життєвих пріоритетів, що може потягти за собою неприємні наслідки. Прикладом вживання даного виразу у художній літературі є наступні рядки з твору Т.Макколея: „*They have... represented him as an abandoned wretch*” [12; 43].

Фразеологізм *codfish aristocracy* – „тріскова аристократія”, нуворіші [12; 306], який вважається застарілим американізмом, набув нового звучання у світлі економічних перетворень, які в даний момент переживає Україна. Якщо американці „трісковою аристократією” називали „людей, що пишаються своїм нещодавно придбаним багатством, нуворішів” [12; 58], то в Україні даний фразеологізм можна розтлумачити, як „нові росіяни” чи „нові українці”. Сміслові навантаження обох фразеологізмів однакове, мова тут йде про людей, які в короткий час збагатились і стали прагнути визнання представників „голубої крові”. Але відмінності у лінгвокраїнознавчому аспекті полягають у тому факті, що американські нуворіші збагатились працюючи на рибних промислах у штаті Массачусетс, а походження капіталів „нових українців” могло б у більшості випадків зацікавити правоохоронні органи.

Фразеологізм *to come uncle over one* – „ляяти когось, удаючи з себе близького родича, мати за панібрата” [12; 297], походить з історії давнього Риму. Згідно з легендами та переказами *Patruus*, ім'я, якого згодом стало загальною назвою, залишився єдиним опікуном своїх племінників і проявляв у їх вихованні таку суворість, що став персонажем давньоримської приказки.

Фразеологічна одиниця *cool beggar* може вживатись у різних варіаційних композиціях елементів, замість другого компонента *beggar*, мовець може застосовувати такі варіанти як *card, customer, fish, hand*. Значення ФО від даних трансформацій не змінюється кардинальним чином і українською трактується як „нахаба” [21; 309]. У Ч.Янг та Е.Л.Войніч є такі прозові рядки, які можна вважати прикладом вживання даної ФО: „*Well, you are a jolly little girl, he said, and a cool customer, too!*” (*Ch. Young*) та „*He seems to be rather a cool hand, he has been introducing the girl to people just as if she were his maiden aunt*” (Е. Voynich) [12; 117].

Історія створення фразеологізму *curry favour with one* – „запобігати перед кимсь” [47; 337], досить цікава і незвична. Паралельно з англійським існує і шотландський варіант даного виразу, який звучить як *to claw favour with one*. Значення обох висловів зводиться до українського підлещуватись до когось, запобігати перед кимсь; ходити перед кимсь на задніх лапках. Справа в тому, що вираз *to curry favour* є інтерпретацією від

to curry favel, що в свою чергу походить від старофранцузького *estriller fauvel* – „чистити скреблом рудого коня”. Лінгвокраїнознавчий аналіз допомагає зрозуміти значення даного фразеологізму та зв'язок запобігання із конем – рудий кінь вважався втіленням хитрощів та обману. Звідси улещувати рудого коня, означає запопадливо ставитись до когось. В даному випадку автор літературного твору мав на увазі людину не запопадливу, і тому стосовно неї використав даний фразеологізм у заперечній формі: „... *He did not curry favour, but stood bluntly as if to say: „Take me as I am or leave me”* (A. Cronin).

Маринізм *to drop the pilot*, що у прямому значенні звучить як „відпустити лоцмана” [59; 368], повною мірою відображає відмінність у реаліях, які є домінуючими у житті суспільства. Велика Британія – острівна країна, тому морська тематика близька усім мешканцям Об'єднаного Королівства, тому і висвітлення проблем сьогодення здійснюється майстрами, особливо, якщо необхідно прокоментувати якусь політичну подію людям, які не є близькі до державних справ. Таким чином даний фразеологізм набув нового, переносного значення. Сталося це 20 березня 1890 року на шпальтах британського гумористичного журналу „Punch”, там було вміщено карикатуру: на карикатурі зробленій Дж.Тенніелем (J.Tenniel) О.Бісмарк був зображений у формі лоцмана, оскільки на вимогу Вільгельма II О.Бісмарк подав у відставку [5; 96], а фразеологічна одиниця набула значення „відмовитися від вірного порадника” [12; 147].

Американізм *as dumb as a wooden Indian* може перекладатись українською „дурний, як баран (як пеньок)” [12; 168]. У даному фразеологізмі закарбувалося існування реклами перед магазинами тютюнових виробів. Як засіб принадити клієнтів, власники виставляли дерев'яні фігури індіанців. Оскільки від дерев'яної фігури не варто очікувати чогось надзвичайного, у вжитку мешканців Нового світу виник даний вираз. Окрім того, що дерев'яні фігури не відзначаються видатними розумовими здібностями, цей вираз вказує також на расову дискримінацію (оскільки етнічне населення Америки вважали людьми нижчого сорту, зважаючи на колір шкіри).

Біблійна тематика у фразеології займає особливе місце. Чимало цитат з Біблії стало крилатими, серед них *Saul among the prophets*. Оскільки українському читачеві Біблія так само близька, фразеологізм можна просто дослівно перекласти – „Саул серед пророків” [27; 60]. Але для кращого розуміння значення даного виразу можна пояснити, що Саул, як новоспечений пророк характеризує людину, яка захищає релігію (або інше явище), на яку сама нещодавно напала або навпаки;

людину з несподівано виявленими талантами [5; 359]. Дж. Толсуорсі застосував цей вислів у своїй „Сазі про Форсайтів”:

„Now! I want to get that book attacked!”

„You! Is Saul, among the prophets? Why this sudden zest?”

Люди помирають, а слава про них (як хороша так і погана) живе далі. Так сталося і з Дж. Деннісом (J. Dennis, 1657-1734). Вираз *to steal one's thunder*, який означає – „використати, запозичити чужі думки, ідеї, винаходи і розповсюдити їх (для власної користі)” [12; 768], це критичний відгук про використання штучного грому для постановки „Макбета”; цей сценічний ефект винайшов Дж. Денніс для постановки своєї власної п’єси „*Appius and Virginia*”. К.С. Прічард використав даний фразеологізм у своєму прозаїчному доробку: „*That got Bill. As if his interest in her had passed, he dropped Laurs and went off to the bar. He couldn't afford to have his thunder stolen that night*” (K.S. Prichard).

Фразеологізмом *three tailors of Tooley Street* були висміяні три кравці з вулиці Тулі. Як стверджував англійський політичний діяч Дж. Каннінга (G. Canning, 1770-1827) ці люди звернулись в парламент з петицією, що починалась словами „*We, the people of England...*”, відтоді даний вираз використовується для позначення „невеликої купки людей, які вважають себе представниками всього народу” [27; 910].

Двоїстість людської природи, а саме гірша прихована її частина відображена у фразеологічній одиниці *velvet glove (paw)*. Даний вираз слугує при описі „людини, яка тільки здається лагідною, яка м’яко стелить” [51; 983]. Даний вислів (*velvet glove*) є частиною прислів’я *an iron hand in a velvet glove, a velvet paw* є частиною прислів’я *velvet paws hide sharp claws*. „Не можна забувати про пазурі в м’якій котячій лапці”.

Фразеологічний зворот *worship the golden calf* продовжує біблійну традицію в англійській фразеології. Відомий факт про поклоніння золотому тельцю як „символу багатства” [27; 170] залишився у культурній спадщині з негативним забарвленням – „схилитися перед багатством, любити гроші” [5; 782], забуваючи при цьому про духовне багатство. О’Генрі так використав даний фразеологізм у своїй творчості: „*She always has more ready cash than a dozen business men, and she is very popular in that part of the town where they worship the golden calf*”. (O. Henry) [12; 170].

Отже, з усієї різноманітності англійської фразеології було опрацьовано близько 50 фразеологізмів на позначення негативних рис людської природи. Із цієї кількості ми вибрали 12 найцікавіших. Ці фразеологізми торкнулись таких галузей життя як виховання, від якого залежить подальше життя; прагнення набуття соціального статусу; поведінка в суспільстві; аспекти політичного життя; дискримінація за

расовими ознаками та одвічні біблійні мотиви. Фразеологічні одиниці, опрацьовані нами, реалізують наступні значення: „страшений негідник”, „люди, які пишуться своїм нещодавно придбаним багатством, нуворишів”, „мати когось за панібрата”, „нахаба”, „запобігати перед кимсь”, „відмовитися від вірного порадики”, „дурний, як баран (як пеньок)”, „захистити релігію, на яку сам нещодавно нападав”, „використати чужі, ідеї, винаходи і розповсюдити їх (для власної користи)”, „невелика купка людей, які вважають себе представниками всього народу”, „людина, яка тільки здається лагідною, яка м'яко стелить”, „схилитися перед багатством”.

Переклад англійських фразеологізмів на позначення позитивних рис людської особистості

Спільний національний розум мешканців Британської островів впродовж століть створював та адаптував те, що сьогодні постало перед нами як фразеологічна скарбниця англійської літературної мови.

У попередньому параграфі був проведений аналіз англійських фразеологічних одиниць, які характеризують особистість негативно. А тепер розглянемо структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць, які характеризують позитивні риси особистості. Серед відібраних фразеологічних одиниць ті, які видались нам найцікавішими з точки зору форми, значення, а також лінгвокраїнознавчого підґрунтя. Сфери, які представляють дані фразеологічні одиниці – це найсуттєвіші аспекти існування особи як то кращі риси людського ества (надійність, відвертість, щирість, незіпсованість), соціальна позиція особи в суспільстві, професійні якості та здобутки, відданість Батьківщині.

Фразеологізм (*to sit) above the salt* – „займати за столом почесне місце. Бути людиною, яку всі поважають” [27; 12], належить до виразів, які характеризують як соціальне становище особи, так і її здобутки на професійній ниві. У сенсі даної фразеологічної одиниці, професійні досягнення мали наслідком високий соціальний статус. Звертаючись до лінгвокраїнознавчого аналізу ми можемо побачити зв'язок між формою, тобто компонентним складом, та семантикою даного фразеологізму. Мова йде про компонент *salt*, оскільки по компонентний переклад („сидіти біля солі” [5; 619]) не допомагає нам у з'ясуванні структурно-семантичного зв'язку. Звернення до історичної довідки дає можливість з'ясувати, що в середньовічній Британії (вираз виник саме в середні віки) сіль була дуже дорогою і дуже високо цінувалась, саме тому найповажніших гостей у домі садовили біля солі для того, щоб показати свою повагу та вдячність за честь приймати такого гостя.

Фразеологічна одиниця, яка англійською звучить як *ace in the hole* – „друг, на якого можна покластися у важку хвилину” [12; 25], вимагає звернення до сфери людських якостей, а саме до однієї з найкращих здатностей людини – дружити. В даному контексті мова йде про надійність справжнього друга. Звертаючись до лінгвокраїнознавчого аспекту даної фразеологічної одиниці визначаємо, що пряме її значення стосується значеннєвого поля „гра в карти”, мається на увазі шулерський трюк, під час якого гравець використовує заховану карту. Оскільки даний трюк довгий час не могли розкрити, це приносило його винахіднику чималий прибуток. Зважаючи на те, що гравець звертався до цього обману лише у випадках крайньої необхідності, стає зрозумілим зв’язок між структурою та змістом даної фразеологічної одиниці: спочатку вірним другом називали трюк, згодом першочерговість трюка стерлась і залишилось переносне значення, яке набуло більшої ваги ніж пряме.

До семантичного поля „гра в карти” за походженням належить і така фразеологічна одиниця як *the ace of aces* – „кращий з кращих” [27; 36]. Мова у даному випадку стосується самих картярів. „Тузом із тузів” [5; 35], називали найкращого у цій азартній грі. Після появи повітроплавання та пілотів, яких за майстерність почали називати „асами”, даний фразеологічний зворот перейшов у інше поле. Тепер пілота за його майстерність називають „асом із асів”, тобто найкращим серед кращих, професіоналом найвищого ґатунку. Але оскільки професіонали зустрічаються не лише серед пілотів, дана фразеологічна одиниця шляхом індукції набула ширшої сфери вживання – не лише картярства чи повітроплавання, а будь-якої професійної майстерності взагалі. Зараз дана фразеологічна одиниця стосується усіх видів діяльності та людей, які є майстрами- професіоналами.

У творі В.Текерея „Ярмарок суєти” ми зустрічаємо фразеологічний зворот *the babe unborn* – „невинна людина” [49; 98] у такому контексті: „*Mr. Pendennis knows no more of this business than the unborn*” [12; 81]. Даний фразеологізм припускає варіантність складових компонентів, зокрема компонента *babe*, на його місці і в його функції може застосовуватись синонім *child*. Значення даного фразеологічного виразу українською мовою не можна перекласти відповідним адаптованим до лінгвокраїнознавчого оточення фразеологізмом. Цей зворот має релігійне походження і окрім прямого значення („немовля” [5; 65]), ще й переносне, яке легко проглядається крізь прозору форму: дитина, яка ще не народилася, не прийшла в цей грішний світ, ще не вчинила жодного гріха, є невинною, або в сенсі твору В.Текерея абсолютно нічого не знає, ні в якій мірі не причетна до якогось злочину.

Повертаючись до сфери соціальної стратифікації та професійних досягнень ми розглядаємо фразеологізм *ball is at one's feet* – „бути хазяїном становища, мати всі переваги в чомусь” [12; 103]. Прикладом вживання даного фразеологізму в художній літературі можуть бути такі прозові рядки: „*Then his son would take his place, with no ladder to climb, no weary heart-burning and hard slowing to go through, but with the position achieved; the ball at his foot.*” (E. Yates). „*The working class militants have the ball at their feet, as never before*” (L.M., Sept. 1954) [12; 72]. Очевидно, що в даному випадку йдеться про здобуття та утримання соціального статусу в суспільстві. Даний фразеологізм не є також виключенням серед фразеологічних одиниць, у яких переносне значення з часом посідає провідну позицію. Пряме значення даного звороту пов'язане з семантичним полем „англійського футболу”, в якому володіння м'ячем – це володіння активною ініціативою – це лідерство як в грі так і в професійній діяльності та в суспільстві.

Ведучи мову далі про виховання та відповідний соціальний статус, який зазвичай є наслідком відповідного або невідповідного виховання, розглянемо фразеологічну одиницю *to be choice of one's company* – „бути обережним, уважним у знайомствах” [47; 115]. Прозора структура дає нам можливість уже при покомпонентному перекладі зрозуміти зв'язок між структурою та семантикою: „зважаю ставитись до вибору кола спілкування”.

Звертаючись до твору Дж. Голсуорсі „Сага про Форсайтів” ми зустрічаємо цікавий вираз, який не відзначається прозорістю форми та простою лінгвокраїнознавчого підгрунтя. Отже, у третьому томі „Саги про Форсайтів” зустрічається таке речення: „*They had become 'upper class' and now their name would be formally recorded in the Stud Book...*” [74; 262]. Нас найбільше зацікавив фразеологічний зворот *be recorded in the Stud Book* має значення „занесення до правлячої верхівки буржуазії, великої буржуазії” [12; 983]. Якщо мова йде про рід Форсайтів, то стає зрозуміло, що очевидно ця фраза стосується росту в соціальному сенсі. Але зв'язок між книгою та верхівкою буржуазії для іноземця не легко вловити, тому після лінгвокраїнознавчого аналізу стає зрозуміло, що мова йде про книгу, в якій реєструється родовід породистих скакунів [12; 983]. Отже, знову маємо справу з виразом, в якому метафоричне значення вийшло на передній план. Оперуючи відомостями лінгвокраїнознавчого плану можна сказати, що зазначена фразеологічна одиниця виказувала дещо зневажливе ставлення істинних аристократів до тих, хто досягнувши певного майнового статусу, прагнув посісти місце поруч благородних родин.

Коли говорять про відвертість висловлювань особи, нерідко використовують фразеологізм, який мав дуже цікаву історію адаптації англійською системою фразеології. Мова ведеться про вислів *to call a spade a spade* – „називати корито коритом” [59; 97]. Український переклад здається більш виграшним у сенсі як форми так і семантики і звучить так: „називати речі своїми іменами” [27; 120]. Даний вислів є результатом процесу запозичення внаслідок взаємодії культур. Сам вислів належить Плутарху, а влучний, хоча дещо неточний переклад здійснив Еразм Ротердамський. Саме цей переклад став основою для запозичення усіма іншими європейськими культурами. В даному конкретному випадку перекладач шляхом індукції розширив сферу значення фразеологічної одиниці, чим зробив її популярною та широковживаною.

Інший крилатий вислів належить В.Шекспіру. В першій сцені третьої дії „Гамлета” зустрічається така компаративна двочленна структура (*as*) *chaste as ice* – „невинний” [49; 983]. Українське порівняння зі снігом стосується кольору, із кришталем – чистоти, незаплямованості, тому для перекладу ми можемо застосувати українську компаративну двочленну структуру „непорочний, як дитина” [12; 126]. Структура з „льодом” є досить прозорою для розуміння, особливо, якщо мова йде про вживання в контексті.

За часів королеви Єлизавети I (1558-1603) постів додержувались лише католики, яких вважали за людей політично неблагонадійних. Тому, на доказ своєї відданості державі, протестанти, які до цього щоп’ятниці постили та їли лише рибу, відмовились від цієї традиції. Так в англійській мові з’явився ще один фразеологізм релігійного походження *to eat no fish*, тобто „не додержуватись постів, не бути католиком, бути благонадійним” [12; 226]. Існування ряду фразеологічних одиниць, які мають релігійну основу яскраво свідчить про те, що в країні (Великій Британії) релігія та віра були та залишаються провідними в житті суспільства. І якщо при перекладі біблійних особливих труднощів не виникає (Біблія одна і для православних, і для католиків, і для протестантів), то при перекладі фразеологічних одиниць, подібних до *to eat no fish*, без розгляду лінгвокраїнознавчого підґрунтя важко усвідомити зв’язок між структурою та семантикою.

Англійський маринізм *to know the ropes* – „знати всі ходи і виходи” [5; 590]. яскраво ілюструє культурні особливості суспільства, в якому було створено фразеологічну одиницю. Оскільки Велика Британія острівна країна оточена океаном, цілком природно, що усі мешканці держави знайомі з морською тематикою. Саме тому значна частина від загальної кількості фразеологічних одиниць англійської літературної мови пов’язана з тематичним полем „море”. Оскільки

українському читачеві морська тематика не так близька, при перекладі можна використовувати фразеологізм, а взагалі ширше трактування даного фразеологічного звороту звучить так: „добре орієнтуватися, досконало знати” [27; 431].

Ще один фразеологізм пов'язаний з типовими англійськими реаліями стосується теми соціального статусу в суспільстві. Йдеться про досягнення вершини політичної кар'єри британця – здобуття посади прем'єр-міністра. фразеологічна одиниця звучить як *to reach the woolsack* – „стати прем'єр-міністром” [27; 765]. Не володіючи інформацією лінгвокраїнознавчого характеру про роль вовни в Британії та традиції пов'язані з цим продуктом, важко усвідомити зв'язок між формою та змістом. Справа у тому, що вовна знаходиться в подушці, на якій під час сесійних засідань сидить прем'єр-міністр. Таким чином британський парламент вшановує вовну, яка колись вивела Об'єднане Королівство в ранг найзаможнішої країни світу. Тобто людина, до якої можна застосувати дану фразеологічну одиницю, цілеспрямовано йшла до втілення мрії і досягла поставленої мети і нині заслуговує поваги оточуючих.

Вираз *rough diamond* застосовує В. Теккерей, а звучить це наступним чином: *“And so you were at Lady Whistone's last night, „the Major said, not in truth knowing what observation to make to this rough diamond”* [76; 75]. Маючи пряме значення „невідшліфований алмаз” [5; 619], даний фразеологізм має ще й переносне значення і саме до переносного значення в американському варіанті англійської мови існує синонім *a man with a bark on*. Переклад не є несподіванкою для українського читача і звучить, як „людина з хорошими внутрішніми якостями, але непоказна на зовні; незграбна, неотесана, але добра людина” [12; 818].

Під час роботи над практичним розділом ми опрацювали понад 50 фразеологізмів на позначення позитивних рис людської натури. Із цієї кількості ми відібрали 13 найцікавіших. Дані фразеологізми торкнулись висвітлення заслуженого високого соціального статусу, дружби, професійної компетентності, непорочності, ініціативності, уважності, аристократизму, відвертості, поінформованості, цілеспрямованості, надійності, скромності. Ми виявили, що ці фразеологізми реалізують такі значення: „бути людиною, яку всі поважають”, „друг, на якого можна покласти у важку хвилину”, „кращий з кращих”, „невинна людина”, „бути хазяїном становища, мати всі переваги в чомусь”, „бути обережним, уважним у знайомствах”, „приналежність до великої буржуазії”, „називати речі своїми іменами”, „непорочний, як дитина”, „бути благонадійним”, „знати всі ходи і виходи”, „досягти вершини політичної кар'єри”, „людина

з хорошими внутрішніми якістьми, але непоказна на зовні; незграбна, неотесана, але добра людина”.

Варто відмітити, що оскільки дана робота присвячена аналізу англійських фразеологізмів, то для україномовного читача відразу постає питання перекладу. А оскільки мова йде про переклад фразеологічних одиниць, то постає ще одне питання – передача етнокультурних особливостей при перекладі. Акумуляція цих двох завдань призвела до необхідності детального розгляду даної проблеми.

Серед способів перекладу найчастіше використовуються такі:

- покомпонентні кальки;
- дескриптивні перифрази;
- однослівні відповідники;
- покомпонентні транскрипції.

Переклади фразеологізмів українською мовою нерідко наштовхуються на нерозуміння та неприйняття читачем, адже реалії є абсолютно різними. Для ілюстрації застосування перекладацьких можливостей ми використали класичні твори англійської літератури та їх українські переклади.

Звертаючись до англійських фразеологізмів на позначення негативних та позитивних якостей особистості, ми мали змогу дослідити лінгвокраїнознавчий фон, що ліг в основу виникнення фразеологічних одиниць, порівняти структурно-семантичні зв'язки та відповідні українські переклади; провели лінгвокраїнознавчий аналіз найцікавіших з поданих фразеологічних одиниць, намагаючись збагнути етнокультурні особливості англійської системи фразеологічних одиниць.

Отже, відмінність у етнокультурних фонах англійської та української фразеологічних систем створюють найсуттєвіші проблеми зі сприйняттям та розумінням фразеологічних одиниць; саме з'ясування цих відмінностей та лінгвокраїнознавчих особливостей створює відчуття володіння мовою, бо для того, щоб володіти мовою певного народу необхідно перш за все збагнути (чи намагатися збагнути) її культуру.

ВИСНОВКИ

Фразеологія англійської мови – це надзвичайно багате поле для дослідницької діяльності. Дослідження сучасних англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людської особистості та можливостей їх перекладу українською мовою ще раз дало нам змогу у цьому переконатись. Результати даного дослідження будуть корисними з позиції розуміння унікального іншомовного культурного матеріалу та його відтворення рідною мовою.

Під час проведення даного дослідження було розглянуто декілька точок зору на фразеологію як науку. Було виявлено, що саме російські лінгвісти вважають її самостійною наукою, в той час, як закордоном фразеологія – це лише галузь лінгвістики. Слід зазначити, що дуже мала кількість досліджень присвячена фразеології в лінгвістиці англійської мови, а тому відсутній і детальний розгляд її основних питань.

Ми розглянули вузьке розуміння обсягу фразеології, відповідно до якого фразеологія розглядає лише ті фразеологічні одиниці, які у номінативній функції рівнозначні слову; широке розуміння обсягу фразеології, згідно з яким дана наука повинна вивчати не лише фразеологізми-словосполучення, але й фразеологізми-речення, усі стійкі сполуки, в тому числі прислів'я, крилаті вислови та афоризми; та фразеологію як науку про сполучні можливості слів перш за все у вільних сполуках слів, стійкі ж словосполучення розглядаються як один із підвидів сполучення слів.

Кожна точка зору на предмет фразеології тією чи іншою мірою допомагає вирішенню поставлених перед нами проблем і може бути представлена як питання більш загального або більш часткового порядку.

Фразеологія як наука розвивається, дискусії продовжуються. На сьогоднішній день, як показує аналіз літератури, найбільше прихильників має фразеологія в широкому розумінні у тому її варіанті, де у фонд фразеології входять стійкі звороти типу словосполучень і речень з частковим або повним переосмисленням значень компонентів.

Словники англійської мови містять величезну кількість фразеологізмів, які зазвичай мають стале значення і використовуються як частина речення. Ми розглянули багато визначень понять „фразеологічна одиниця”, „фразеологічна єдність” та „ідіома”. В нашому дослідженні вони використовуються як синоніми і означають лексико-граматичну єдність двох і більше компонентів, граматично організованих, які, маючи незалежне значення, відтворюються в мові автоматично.

Англійські фразеологічні одиниці мають багато особливостей у своїй формі та значенні. Вважаємо, що термін „співвідношення

фразеологічної одиниці та слова”, запропонований О.В. Куніним, якнайкраще відображає ці особливості.

У ході дослідження англійських фразеологізмів на позначення характеристик людської особистості було відібрано та узагальнено велику кількість прикладів, які доводять, що сталі вирази відображають фізичну та духовну сфери життя англійців. На основі цього висновку пропонуємо таку класифікацію сучасних англійських фразеологізмів про людей, а саме:

1. Фразеологічні одиниці, до складу яких входить назва частини людського тіла.

- ідіоми, що містять слово Heart;
- ідіоми, що містять слова Head, Mind and Mouth;
- ідіоми, що містять слова Arm, Hand and Leg;
- ідіоми, що містять слова Eye, Ear and Nose;
- ідіоми, що містять слова, які називають інші частини людського тіла.

2. Фразеологічні одиниці, що відображають людські стосунки та кохання.

- ідіоми про дружні відносини та емоціональну привабливість;
- ідіоми про сильні почуття та кохання;
- ідіоми про розірвання відносин;
- ідіоми про пробачення та відновлення відносин;
- ідіоми про шлюб.

3. Фразеологічні одиниці на позначення рис характеру людини.

- ідіоми про дурнів;
- ідіоми про проблемних людей;
- ідіоми про успішних людей;
- ідіоми про говірких людей;
- ідіоми про чепурунів та людей, які присвячують багато часу турботі про власний вигляд.

Найпоширенішими методами перекладу англійських фразеологізмів українською мовою є покомпонентні кальки, дескриптивні перифрази, однослівні відповідники, покомпонентні транскрипції. Але дані способи передачі не створюють достатніх передумов для відображення національного колориту мови першотвору. Проте проблема сприйняття іншомовних фразеологізмів насправді не є непереможною, оскільки всі люди усвідомлюють, що інші народи можуть мати інакший спосіб життя.

Різноманітність сфер, у яких англійська культура закарбувала свій колективний доробок у вигляді фразеологізмів, виявилась

надзвичайно великою. Будь-яка сфера життя людини обов'язково представлена тут. Оскільки метою даного дослідження є аналіз фразеологізмів англійської літературної мови, які пов'язані з характеристиками людської особистості, то саме їх і розглядали в перебігу дослідження.

Фразеологізми, які відображають суть англійців, були поділені на негативні та позитивні. Іншими словами, за основу класифікації взято забарвлення, якого надає застосування даного фразеологізму в мовленні.

Серед негативних розглянуті такі фразеологічні одиниці: *abandoned wretch, codfish aristocracy, to come uncle over on, cool beggar, to curry favour with one, to drop the pilot, as dumb as a wooden Indian, Saul among the prophets, three tailors of Tooley street, velvet glove, to worship the Golden calf.*

Для опрацювання позитивних фразеологізмів були використані такі приклади: *(to sit) above the salt, ace in the hole, the ace of aces, the babe unborn, ball is at one's feet, be choice of one's company, be recorded in the Stud Book, to call a spade a spade, (as) chaste as ice, to eat no fish, to know the ropes, to reach the woolsack ma rough diamond.*

Переклади даних фразеологізмів українською мовою нерідко наштовхуються на нерозуміння та неприйняття читачем, адже реалії є абсолютно різними. В основі внутрішньої форми фразеологічних одиниць лежить лінгвокраїнознавчий аспект, тобто історичні події, які стали передумовою виникнення даного значення. Найвища майстерність перекладача полягає в тому, щоб зберегти колорит оригіналу та при цьому створити максимально доступний читачеві та природний переклад.

Відмінність у етнокультурних фонах англійської та української фразеологічних систем створюють найсуттєвіші проблеми зі сприйняттям та розумінням фразеологічних зворотів; саме з'ясування цих відмінностей створює відчуття володіння мовою, бо для того, щоб володіти мовою певного народу необхідно перш за все збагнути її культуру.

Отже, опрацювання проблеми можливостей відбору, класифікації та перекладу англійських фразеологічних одиниць на позначення характеристик людини виявило, що на теперішньому етапі розвитку англійської фразеології, а особливо розвитку теорії перекладознавства в контексті фразеології, актуальність даної тематики є безперечною. Причина полягає у зростанні міжкультурних контактів та зростаючій потребі у культурно усвідомленій комунікації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні/ АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, відп. редактор Ю.О. Жлуктенко. – К.: Наук, думка. 1989. – 136 с.
2. Алефіренко М.Ф. Проблема фразеологічного рівня мови // Мовознавство. – 1984. – С. 42-47.
3. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. – Л., 1963. – 218 с.
4. Амосова Н.Н. Фраземы как разновидность фразеологических единиц английского языка. // Проблемы фразеологии: Исследования и материалы / Под ред. А.М. Бабкина. – М., 1964. – 264 с.
5. Англо-русский фразеологический словарь / Под ред. А.В. Кунина. – М.: Сов. энциклопедия, 1977. – 1043 с.
6. Антрушина Г.Б., Афанасьева О.В., Морозова Н.Н. Лексикология английского языка. – М.: Дрофа, 1999. – 288 с.
7. Архангельский В.Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. – М., 1964. – 165 с.
8. Ахманова О.С, Мечникова Э.М., Григорьева С.А. К вопросу о границах сочетаемости слов и путях ее изучения. – В кн.: Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе. – Волгоград, 1967.
9. Баллі Ш. Французская стилистика / Пер. с фр. К.А. До-линина. – М., 1978. – 95 с.
10. Баранцев К.Г. Англо-український фразеологічний словник. – К., 2005. – 947 с.
11. Булаховський Л.А. Вибрані праці в п'яти томах. – К., 1978. – Т.3. – 341 с.
12. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография: Избранные труды. – М.: Наука, 1986. – 312 с.
13. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура // Советская лексикография. Сборник статей. – М., 1988. – 209 с.
14. Гуревич В.В., Дозорец Ж.А. Фразеологический русско-английский словарь. – М., 1995. – 1012 с.
15. Добровольский С.Е. Основы современной фразеологии. – М., 1990. – 317 с.
16. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. – М., 1990. – 188 с.
17. Захарова М.А. Стратегия речевого использования образных фразеологизмов английского языка. – М., 1999.
18. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української

- літератури англійською мовою). – Львів: Вид-во при Львівськ. ун-ті, 1983. – 175 с.
19. Їжакевич Г.П. Стилїстика фразеологічних одиниць // Сучасна українська літературна мова. Стилїстика. – К., 1973. – С 150-210.
  20. Касарес Х. Введение в современную лексикографию. – М., 1958.
  21. Коллинз В. Книга английских идиом. – Л., 1980. – 344 с.
  22. Комиссаров В.И. Лингвистика перевода. – М.: Международные отношения, 1980. – 166 с.
  23. Копыленко М.М., Попова З.Д. Очерки по общей фразеологии. – Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1989. – 93 с.
  24. Коробка П.Л. Идиоматическая фразеология как лингвистическая и культурологическая проблема. – М., 1999.
  25. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К., 1999. – 230 с.
  26. Кунин А.В. Английская фразеология. – М., 1980. – 203 с.
  27. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. Изд. 4-е, переработанное и дополненное. – М., 1984. – 128 с.
  28. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М., 1986. – 387 с.
  29. Куштенко Л.Ю. Этимологический справочник учителя английского языка. – К., 1987. – 102 с.
  30. Мелерович А.М., Мокиенко В.М. О принципах словаря индивидуально-авторских употреблений фразеологических единиц в современном русском языке // Советская лексикография. Сборник статей. – М., 1998. – 314 с.
  31. Мокиенко В.М. Славянская фразеология. – М., 1989. – 186 с.
  32. Новий тлумачний словник української мови. У 4-х томах / Уклад. В.В. Яременко та ін. – Т.2. – К., 1999. – 634 с.
  33. Пархомович Т.В. 1000 русских и 1000 английских идиом. Словарь с пояснениями и примерами использования. – Минск: Попурри, 1996. – 416 с.
  34. Пастушенко Л.П. Английские фразеологические единицы в составе фразеологического поля. Дис. канд. филол. наук. – К., 1982. – 304 с.
  35. Попов Р.Н. Методы исследования фразеологического состава языка. – М., 1996. – 214 с.
  36. Середина К.Г. Идиоматика в английской речи. – Л., 1981. – 199 с.
  37. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. – М., 1998. – 260 с.
  38. Смит Л.П. Фразеология английского языка / Пер. с англ. А.Р. Игнатьева. – М., 1959. – 208 с.
  39. Спирс Р.А. Словарь американских идиом. – М., 1991. – 890 с.

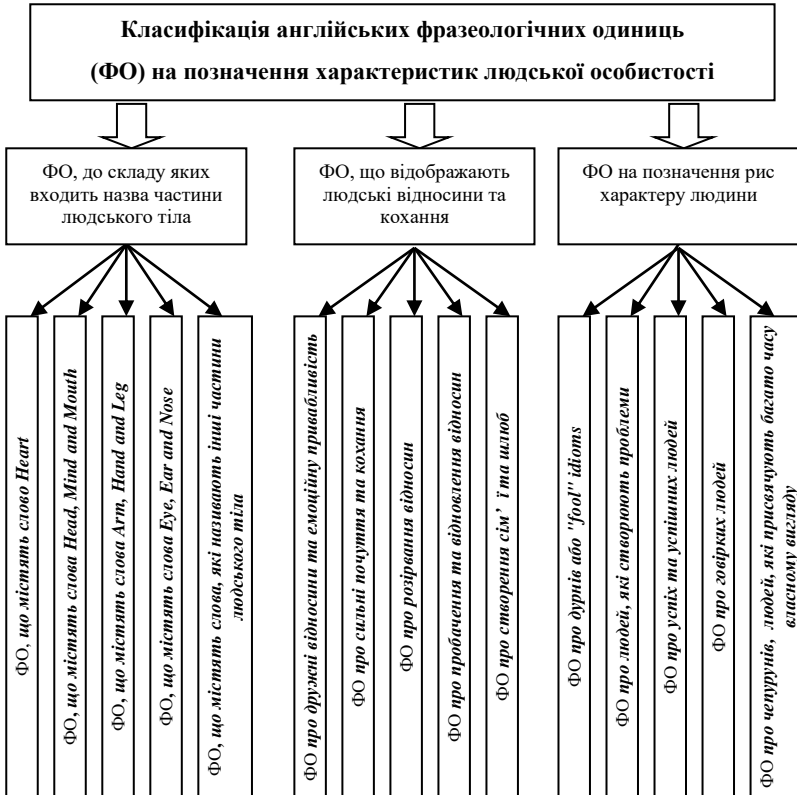
40. Сытель В.Н. Разговорные английские идиомы. – М.: Просвещение, 1976. – 216 с.
41. Уорелл А.Дж. Английские идиоматические выражения. – М.: Художественная литература, 1999. – 206 с.
42. Чернышева И.И. Фразеологический уровень и фразеологическая система языка // Уровни языка и их взаимодействие. – М., 1967. – С. 165-166.
43. Чиненова Л.А. Английская фразеология в языке и речи. – М., 1986. – 423 с.
44. Шанский Н.М. Лексикология современного английского языка. – М.: Просвещение, 1972. – 328 с.
45. Collins Shorter English Dictionary 60.000 References with etymological pronouncing. – London, 1973. – 674 p.
46. A Concise Etymological Dictionary of the English Language. By the rev. W. Skeat. – New-York, 1983. – 1039 p.
47. Chambers Dictionary of Idioms: English-Ukrainian Semibilingual. – К.: Всеуито, 2002. – 475 с.
48. Collins Shorter English Dictionary 60.000 References with etymological pronouncing. – London, 1973. – 609 p.
49. Cowie A P Oxford Dictionary of English Idioms: Oxford Dictionary of Current Idiomatic English (2 vol.), Oxford University Press, 1996. – 517 p.
50. Jennifer Seidl, W. Mc Morie. English idioms and how to use them / Предисл. Э.М. Медниковой. – М.: Высш. школа, 1983. – 265 с.
51. Hornby A.S. Oxford Student's Dictionary of Current English. – England: Longman Group Ltd, 1983. – 1400 p.
52. Howarth, Peter Andrew. Phraseology in English Academic Writing: Some implications for language learning and dictionary making. – Tübingen: Niemlyer, 1996. – 456 p.
53. Longman Dictionary of English Idioms. – London, 1979. – 713 p.
54. Longman Idioms Dictionary. Essex – England: Addison Wesley Longman Limited, 1998. – 1134 p.
55. Makkai A. Idiom Structure in English, – The Hague, 1987. – 672 p.
56. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – London, 1974. – 1054 p.
57. Partridge A. Dictionary of slang. – England: London, 1967. – 1211 p.
58. Richard A. Spears American Idioms Dictionary. – Lincolnwood, Illinois, USA, 1991. – 738 p.
59. The World Book Encyclopedia. – Vol. 4. – Chicago, London, Sydney, Toronto, 1994. – 1346 p.

60. Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language. – New-York, 1993. – 1157p.
61. Weinreich, U. Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language. – University of California Press, Berkley and Los Angeles, 1984. – 423 p.

Х У Д О Ж Н Я   Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Бронте Ш. Джейн Эйр / Пер. П. Соколовский. – К.: Вища шк., 1983. – 350 с.
2. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів / Пер. О. Терех. – К.: Дніпро, 1976. – 879 с.
3. Грін Г. тихий американець / Пер. І. Коваленко. – К.: Дніпро, 1971. – 365 с.
4. Моем С. Лицедії / Пер. М. Пінчевський. – К.: Дніпро, 1967. – 223 с.
5. Олдрідж Дж. Не хочу, щоб він помирав / Пер. Л. Солонько. – К.: Молодь, 1961. – 278 с.
6. Сіллітоу А. Ключ від дверей / Пер. Г. Буша. – К.: Дніпро, 1965. – 386 с.
7. Теккерей В.М. Ярмарок суєти: Роман без героя / Пер. О. Се-нюк. – К.: Дніпро, 1979. – Кн. 1. – 405 с. – Кн. 2. – 382 с.
8. Хакслі О. Жовтий Кром / Пер. В.Вишневецький // Всесвіт, 1978. – №1. – С. 70-177.
9. Aldridge J. I Wish He Would Not Die. London. – The Bodley Head, 1957. – 221 p.
10. Bronte Ch. Jane Eyre. – М.: Foreign Lang. Publ. House, 1952. – 568 p.
11. Galsworthy J. The Man of Property [I]. – М. Progressive Publishers, 1964. – 464 p.
12. Galsworthy J. In Chancery [II]. – М.: Progressive Publishers, 1964. – 343 p.
13. Galsworthy J. To Let [III]. – М: Progressive Publishers, 1964. – 303 p.
14. Green Gr. The Quite American. – М.: Vyss. Sk., 1968. – 267 p.
15. Huxley A. Crome Yellow. – М.: Progressive Publishers, 1979. – 278 p.
16. Maugham S. Theatre. – М.: Международные отношения, 1979. – 287 p.
17. Sillitoe A. key to the Door. – М.: Progressive Publishers, 1969. – 470 p.
18. Thackeray W.M. Vanity Fair. A Novel Without a Hero. – М.: Foreign Lang. Publ. House, 1950. – Part 1-2.
19. Phraseology of modern English
<http://vernadsky.dnttm.ru/h4/w01358.htm>

Додаток Б

Завдання на основі сучасних англійських фразеологізмів про людину.

Ці вправи можна використовувати як для учнів, так і для студентів. Вони поділені на групи з 10 тестових завдань, відповідно до того, яку назву частини людського тіла містять в своєму складі фразеологічні одиниці.

Розраховується на те, що учні володіють лексиною, на матеріалі якої побудовані завдання.

Choose an idiom to replace the expression in the brackets:

1. Ідіоми, що містять слово Heart.

Top of Form 1

1. ***He is a man (who has the same feelings and hobbies as me).***
  - (a) wearing his heart on his sleeve
  - (b) taking heart
  - (c) losing heart
  - (d) after my own heart

2. ***Last weekend I had (a serious) talk with my wife about our daughter.***
  - (a) a heart-to-heart
  - (b) an at heart
  - (c) a heavy heart
  - (d) a heart of gold

3. ***He is beginning to (feel discouraged) because he can't find a job.***
  - (a) search his heart
  - (b) open his heart
  - (c) lose heart
  - (d) wear his heart on his sleeve

4. ***My sister (wants very much) a new walkman for her birthday.***
  - (a) is breaking her heart for
  - (b) has her heart set on
  - (c) crossed her heart and hoped to die for
  - (d) lost heart for

5. *(He became very frightened) when he went to see the horror movie.*

- (a) His heart stood still
- (b) His heart was in the right place
- (c) His heart was of stone
- (d) His heart was of gold

6. *My sister had a (feeling of unhappiness) when her boyfriend left her.*

- (a) heart-to-heart
- (b) change of heart
- (c) heart of gold
- (d) heavy heart

7. *My friend always (talks openly about his feelings) to me.*

- (a) breaks his heart
- (b) opens his heart
- (c) searches his heart
- (d) crosses his heart and hopes to die

8. *The politician seemed very cold but his recent speech was (very sincere and honest).*

- (a) after my own heart
- (b) at heart
- (c) from the heart
- (d) a heavy heart

9. *I (was encouraged by) the fact that so many people volunteered to help with the charity auction.*

- (a) took heart from
- (b) broke my heart by
- (c) lost heart by
- (d) searched my heart from

10. *He is a person with a (hard cold personality).*

- (a) heart in the right place
- (b) change of heart
- (c) heart of gold
- (d) heart of stone

2. Ідіюми, що містять слова Head, Mind and Mouth.

Top of Form 1

- 1. *He has had a (high opinion of himself) since he got his new job.***
  - (a) bonehead
  - (b) big head
  - (c) head-on
  - (d) long face

- 2. *My grandfather is very (forgetful) and often forgets his keys.***
  - (a) tooth and nail
  - (b) blue in the face
  - (c) absent-minded
  - (d) head over heels

- 3. *My uncle (faced his problems bravely) when the bank tried to close down his business.***
  - (a) kept a stiff upper lip
  - (b) let his hair down
  - (c) had rocks in his head
  - (d) buttoned his lip

- 4. *The name of the new book was (at the point that I could almost remember) but I still couldn't remember it.***
  - (a) by the skin of my teeth
  - (b) going to my head
  - (c) at the tip of my tongue
  - (d) holding my tongue

- 5. *That man is a (stupid person) and doesn't understand anything that I tell him.***
  - (a) slap in the face
  - (b) head shrinker
  - (c) swelled head
  - (d) bonehead

- 6. *That man is a (boastful and foolish talker) so nobody likes him.***
  - (a) swelled head
  - (b) bad-mouth
  - (c) loudmouth
  - (d) big head

7. *The car salesman must (be stupid) to think that I would buy such an expensive car.*

- (a) turn the other cheek
- (b) have rocks in his head
- (c) use his head
- (d) say a mouthful

8. *It (came to my mind) that if I left work early I could probably get to the station and meet my boss before he left.*

- (a) made up my mind
- (b) left a bad taste in my mouth
- (c) crossed my mind
- (d) has rocks in my head

9. *I argued until I was (very angry and upset) but it never solved anything of course.*

- (a) curling my hair
- (b) buttoning my lip
- (c) born with a silver spoon in my mouth
- (d) blue in the face

10. *I tried to remember my doctor's name (without thinking too hard) but I couldn't remember it.*

- (a) off the top of my head
- (b) blowing my mind
- (c) boggling my mind
- (d) by word of mouth

3. Ідіюми, що містять слова Arm, Hand and Leg.

Top of Form 1

1. *His brother is (very clumsy) and makes everything worse that he tries to fix.*

- (a) living from hand to mouth
- (b) high-handed
- (c) all thumbs
- (d) burning his fingers

2. *We didn't have any milk (available) so we couldn't drink any coffee.*

- (a) hands-down
- (b) on my toes

- (c) on hand
- (d) under my thumb

3. *My uncle was (joking around) when he said that he had won a large amount of money.*

- (a) at hand
- (b) pulling your leg
- (c) getting his feet wet
- (d) landing on his feet

4. *The city officials welcomed the group of foreign businessmen (warmly).*

- (a) under their thumb
- (b) standing on their own two feet
- (c) on their toes
- (d) with open arms

5. *I have my boss (under my control) so I can usually get time off when I want.*

- (a) under my thumb
- (b) on his feet
- (c) off my hands
- (d) hand over fist

6. *The boy was taught by his parents to (be independent) when he was quite young.*

- (a) grease his palm
- (b) stand on his own two feet
- (c) keep his fingers crossed
- (d) let the grass grow under his feet

7. *My sister's husband has been making money (quickly and easily) since he opened his new business.*

- (a) near at hand
- (b) hand over fist
- (c) on his toes
- (d) high-handed

8. *I want to get these old movie videos (out of my care) so I can have more room for other things.*

- (a) standing on their own two feet
- (b) wrapped around my little finger
- (c) under my thumb

(d) off my hands

9. *The company finally (took firm action) to stop the abuse of sick time by the employees.*

- (a) lived from hand to mouth
- (b) played into their hands
- (c) put their foot down
- (d) landed on their feet

10. *I think that we should (hurry) if we want to get to the movie on time.*

- (a) kick up our heels
- (b) shake a leg
- (c) give someone a hand
- (d) drag our feet

4. Ідіюми, що містять слова Eye, Ear and Nose.

Top of Form 1

1. *My mother was (very eager to listen) when I began to speak about my holiday in England.*

- (a) wet behind the ears
- (b) in her mind's eye
- (c) turning a deaf ear
- (d) all ears

2. *The policeman warned the boy to (stay out of trouble) in the future.*

- (a) bat an eyelash
- (b) pay through the nose
- (c) keep his nose clean
- (d) see eye to eye

3. *It is no (concern of mine) if you go to the movie or not.*

- (a) skin off my nose
- (b) flea in my ear
- (c) eyes in the back of my head
- (d) bug in my ear

4. *My wife has (good taste in) Italian art.*

- (a) eyes in the back of her head for

- (b) eyes only for
- (c) an eye for
- (d) set eyes on

5. *The girl had (a look of great happiness) when she won the music competition.*

- (a) the apple of her eye
- (b) stars in her eyes
- (c) her ear to the ground
- (d) cut off her nose to spite her face

6. *The girl at the restaurant was (trying to attract) the boy at the counter.*

- (a) making eyes at
- (b) thumbing her nose at
- (c) lending an ear to
- (d) turning up her nose at

7. *I found my wallet right (in front of me) where I had left it.*

- (a) under my nose
- (b) in my mind's eye
- (c) to the eye
- (d) wet behind the ears

8. *I told my friend to (keep away from) other people's business.*

- (a) nose around
- (b) keep his nose out of
- (c) turn up his nose at
- (d) have an eye for

9. *He (refused to obey) the policeman who told him not to walk across the street.*

- (a) looked down his nose at
- (b) hit between the eyes
- (c) caught the eye of
- (d) thumbed his nose at

10. *I didn't (show any surprise) when I heard that my friend had quit his job again.*

- (a) lead by the nose
- (b) keep my nose clean
- (c) bat an eyelash
- (d) believe my ears

Bottom of Form 1

5. Ідіюми, що містять слова, які називають інші частини людського тіла.

Top of Form 1

1. ***There is a lot of (anger) between my friend and myself.***
  - (a) new blood
  - (b) bad blood
  - (c) flesh and blood
  - (d) blood, sweat, and tears

2. ***The woman (refused to help) her son when he lost his job and needed some money.***
  - (a) turned her back on
  - (b) sweat it out for
  - (c) got off the back of
  - (d) put her shoulder to the wheel for

3. ***It was wet and cold out so when I returned home I was wet (throughout my body).***
  - (a) shoulder to shoulder
  - (b) neck and neck
  - (c) to the bone
  - (d) behind my back

4. ***She is (trying her hardest) to finish painting her house before it rains.***
  - (a) breaking into a cold sweat
  - (b) out for blood
  - (c) getting under my skin
  - (d) breaking her neck

5. ***My supervisor (suddenly became angry at me) when I was late for the meeting.***
  - (a) jumped down my throat
  - (b) jumped out of her skin
  - (c) took my breath away
  - (d) risked her neck

6. ***The girl never eats and is (very skinny).***
  - (a) skin-deep

- (b) broad in the beam
- (c) skin and bones
- (d) a bundle of nerves

7. *He gave me (unfriendly treatment) when I saw him at the restaurant.*

- (a) time to catch my breath
- (b) the cold shoulder
- (c) a bone of contention
- (d) a shoulder to cry on

8. *The woman who I work with has many habits that (irritate me).*

- (a) have my words stick in my throat
- (b) give me the shirt off her back
- (c) land in my lap
- (d) get on my nerves

9. *When I finally discovered that I had passed the university entrance exam I was able to (relax).*

- (a) huff and puff
- (b) breathe easy
- (c) shoot from the hip
- (d) breathe my last

10. *I was (very busy with) work last night so I couldn't go to a movie.*

- (a) not breathing a word about
- (b) wetting my whistle with
- (c) up to my ears in
- (d) dead from the neck up with

Щоб розвивати у студентів та учнів відчуття мови, мовної ситуації, навчити їх доречно та влучно вживати фразеологізми в мовленні, тренувати уяву та фантазію можна запропонувати таке завдання:

Проілюструйте значення фразеологізму ситуацією.
Пропоновані ФО:

- 1) *fools rush where angels fear to tread;*
- 2) *try the patience of a saintthere's;*
- 3) *fill someone's shoes.*

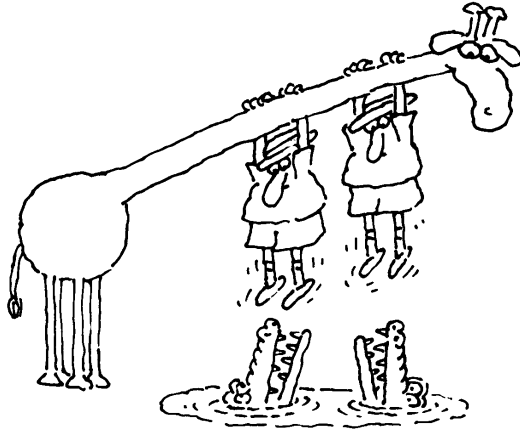
Спонукаючи до самостійності та творчої активності вихованців, викладач може застосовувати нижчезазначену вправу:

Складіть речення з поданими фразеологізмами. Продумайте ситуацію, в якій вони можуть бути використані. (Викладач підбирає фразеологізми, враховуючи вік та життєвий досвід учнів та студентів. Учням доцільніше запропонувати фразеологізми-порівняння, а студентам – фразеологізми-метафори).

Така вправа рекомендується для студентів на практичних заняттях з вивчення англійської мови:

Складіть невелике оповідання чи ситуацію, використовуючи якомога більше ФО. (В цьому завданні форма буде переважати над змістом, тому на перший погляд вправа може здатися беззмістовною. Але під час виконання вправи, окрім творчої уяви, залучена зорова та моторна пам'ять, що сприяє запам'ятовуванню фразем).

Stick Out One's Neck

(take a risk)

How come they're asking me to act as their guide through the jungle? Evidently they think you're the only one who can lead them to the lost temple.

That jungle has danger lurking around every corner. Why should I **stick my neck out** for them? They didn't pay me for my services.

They know that you would be **taking a great risk and could possibly get hurt**, but you're the only one with enough knowledge to take them to their destination. I'm sure you'll be amply rewarded.

Play It by Ear

(improvise as one goes along)

Let's go to the movies, agreed?

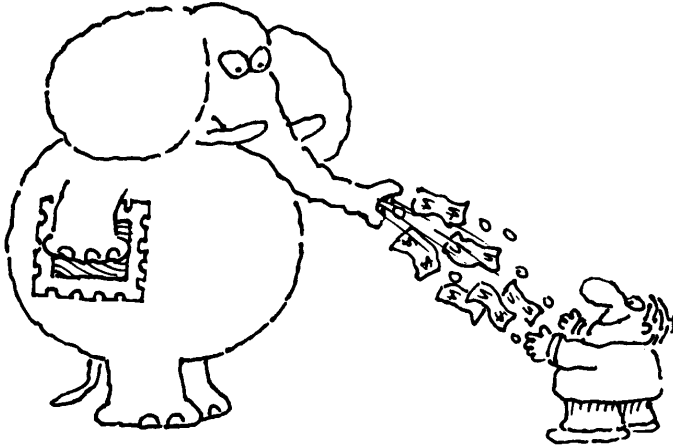
Sure. And what'll we do after that?

Oh, I don't know. Let's **play it by ear**.

Well, I would like to have a more definite plan of action.

Don't be like that. It's always more fun **not knowing what to expect and deciding what to do as we go along**.

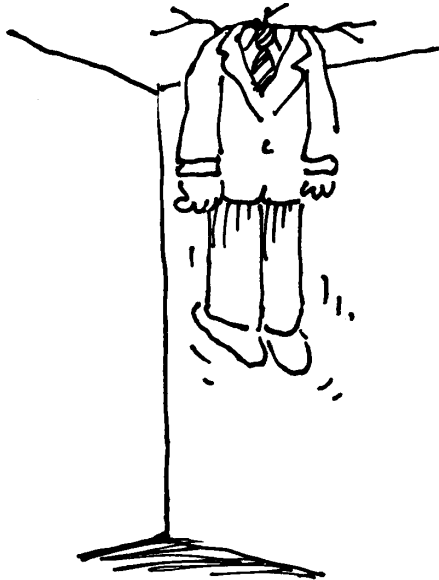
Pay Through, the Nose

(pay too high, a price)

At last Mr. Smith came upon the rare stamp he had been seeking at an auction. Since many other stamp collectors would also be bidding for it, he realized that he would have to **pay through, the nose** in order to have it. After considering the increasing value of the stamp, he decided that he would not mind **paying such a high price** for something so rare.

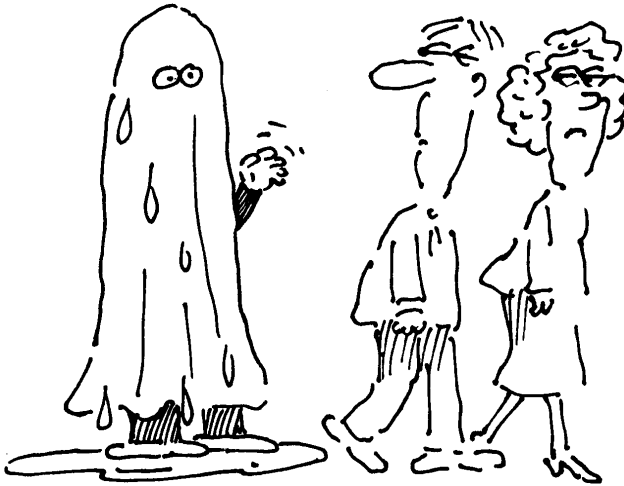
Hit the Ceiling

(become very angry)

Don's father **hit the ceiling** when he was informed that his son had been detained by the police for disorderly conduct. He **became violently angry**, since he had often warned his son not to keep company with that group of boys.

Wet Blanket

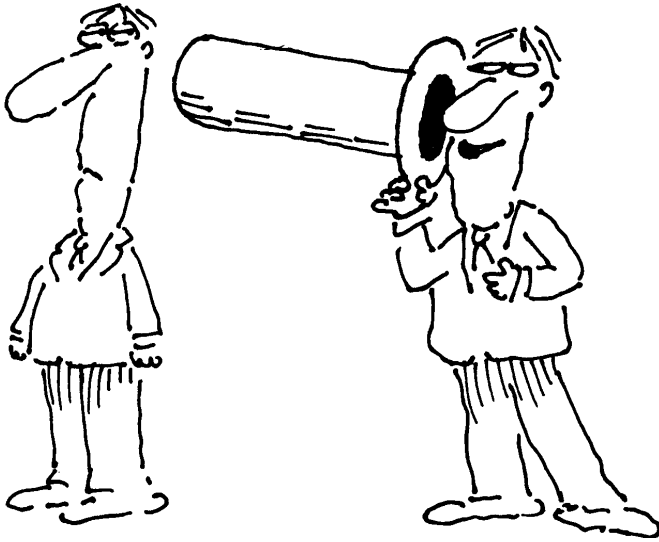

(dull or boring person who spoils the happiness of others)

James was not invited to go on the outing with the rest of the group because he's such a **wet blanket**. On many previous occasions he has **kept others from enjoying themselves by his pessimism and lack of enthusiasm**. It's understandable that no one wants him around.

Talk Through One's Hat

(make foolish statements)

We were discussing ethnic traditions and customs with Fred the other day, and he showed just how little he knew about other cultures.

What do you mean?

Well, he said that as far as he could tell, there wasn't much difference in behavior and temperament between the English and the Hispanics.

It's plain to see that he was **talking through, his hat!**

True, but Fred thinks he's an authority on everything. It was difficult to convince him that he was talking ignorantly. He's got a reputation for **making foolish, inaccurate statements.**

Make a Splash

(be successful and attract attention)

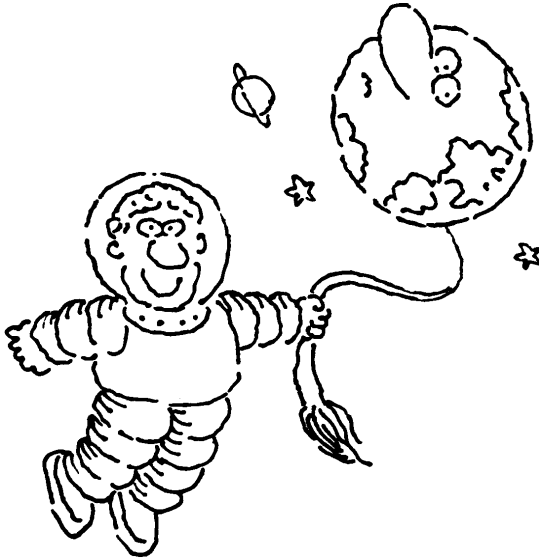
Do you remember Andre and Jack?

Yes, I do. Weren't they working together on some kind of a novel?

That's right. It was finally published and I understand that it **made quite a splash** both domestically and abroad.

That's great news! They're both talented and hardworking. It's good to hear that the book was so **successful and attracted such a great deal of attention**.

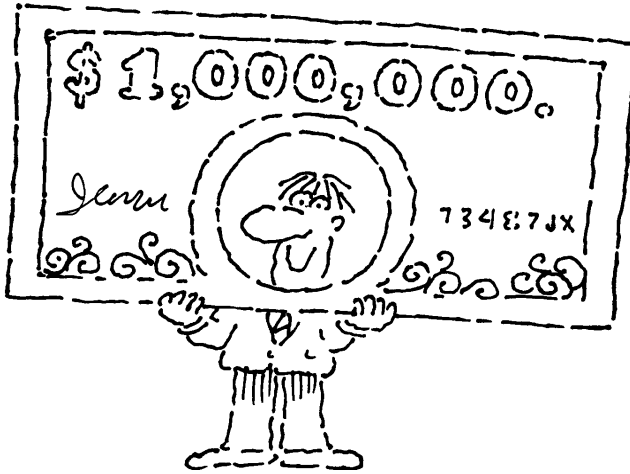
Have the World by the Tail

(be successful and happy)

Marc finished school at the top of his class and he was offered an excellent position with an accounting firm. Now he feels that he **has the world by the tail**. Everything has been working out for him lately, and it's no wonder that he's **feeling so successful and happy**.

Feel Like a Million Dollars

(feel wonderful)

I bumped into Nick at the barbershop yesterday. He looked great, but I noticed that he had a slight limp when he walked.

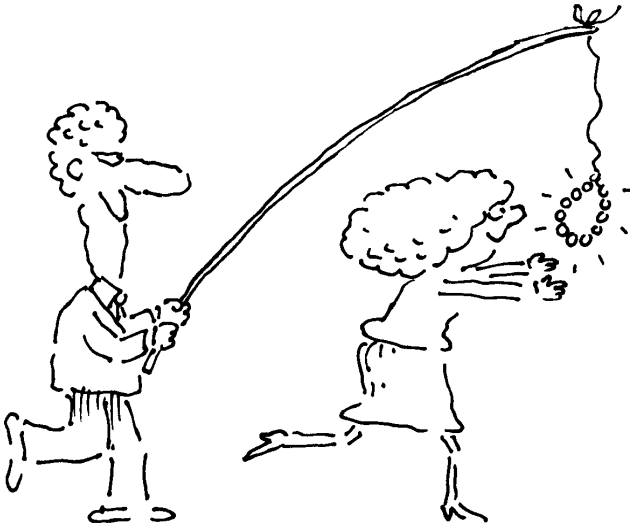
I guess you didn't know that he had an operation on his knee.

No, I didn't. How's he feeling?

He says he's **feeling like a million dollars** now. Apparently the pain in his knee is all gone.

It's good that he's **feeling so wonderful**. It must be a refreshing change not having to put up with all that discomfort.

String Someone Along

(lead someone on dishonestly)

Liz had high hopes of marrying Dean. When he ran off with another woman, she realized that he was just **stringing her along**. She had felt very strongly about him and was really hurt to see that he was **deceiving her** and had no intentions of ever marrying her.

Для нотаток:

Навчальне видання

**АНГЛІЙСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ПРО ЛЮДЕЙ І
ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**
Навчально-методичний посібник

Автор:
Фрідріх А.В.

Відповідальний за випуск:
Михальчук Н.О.

Комп'ютерна верстка:
Федорук Л.М.

Підписано до друку 12.11.2008 р.
Папір офсет. Формат 60/84 1/16.
Ум.др.арк. 4,2.
Тираж 100. Зам. № 182/2.

*Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12*